

Johanna Solbakken Ellefsen

"Hvis æ la om til narvikdialækt så ble æ ærta i Kjøpsvik for at æ sa *hjaem*"

En sosiolingvistisk variasjonsstudie av unge kjøpsvikinger i Narvik

Masteroppgave i nordisk for lektorstudenter

November 2023

Johanna Solbakken Ellefsen

"Hvis æ la om til narvikdialækt så ble æ ærta i Kjøpsvik for at æ sa *hjem*"

En sociolingvistisk variasjonsstudie av unge kjøpsvikinger i Narvik

Masteroppgave i nordisk for lektorstudenter
November 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for språk og litteratur

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Formålet med denne studien har vært å undersøke språklige forhold blant ungdom fra Kjøpsvik som har flyttet til Narvik. Med språklige forhold mener jeg de faktiske språklige realiseringene, samt holdninger til egen dialekt og dialektvariasjon. Ved hjelp av to hovedinformanter fra Kjøpsvik har jeg prøvd å si noe om språklige forskjeller, språklig tilpasning og hva som kan forklare språkvalgene som ungdommene tar. Jeg har også brukt tre andre informanter fra Kjøpsvik og Narvik for å undersøke ulike forestillinger og oppfatninger av språk blant ungdommene. Her er teorier om identitet, sted og tilhørighet sentrale for drøftingen, samt språkbruk i lys av standardisering og språklig status.

Oppgaven min er dermed todelt, i første del har jeg gjort en språklig analyse av faktisk språkbruk, og i andre del har jeg fortatt en innholdsanalyse av holdningene som ligger bak. Det empiriske datamaterialet er hentet fra tre intervjuer og tre parsamtaler. Jeg har gjennomført kvalitative forskningsintervjuer med informantene mine fra Kjøpsvik, og hver av disse har også deltatt i en parsamtale med informanter fra Narvik der jeg ikke har vært til stede. Tre av informantene mine er oppvokst i Kjøpsvik, og alle informantene er i alderen 16-20 år og bor og går på skole i Narvik. Jeg har i hovedsak benyttet meg av en kvalitativ metode som har gitt en dypere forståelse av informantenes subjektive erfaringer, samtidig som jeg til viss grad har benyttet meg av den kvantitative metoden da jeg undersøkte de språklige realiseringene til to av informantene.

Resultatet viser at det er variasjon blant ungdommenes språklige repertoar, og at dette i høyeste grad påvirkes av identitet og tilhørighet. Ungdommen som bruker tradisjonelle former har stor lokal tilhørighet til bygda Kjøpsvik, mens ungdommen som bruker moderne former har stor tilhørighet til byen Narvik. Språkholdningene og oppfatningene blant ungdommene kan sees i sammenheng med en bredt-fint-dikotomi, som plasserer narvikvarietetet som en slags standard og høyere posisjon i et språklig hierarki. Samlet sett viser informantene noe toleranse for språklig variasjon, men at man uavhengig av varietet helst bør snakke den «rene» og «ekte» dialekten for å høre til.

Abstract

The purpose of this study has been to explore language aspects among youth from Kjølpsvik who have moved to Narvik. By linguistic aspects I mean the actual linguistic realizations, as well as attitudes towards one's own dialect and dialect variation. With the help of two main informants from Kjølpsvik, I have sought to say something about linguistic differences, linguistic adaptation and what can explain the language choices that these youths make. I have also used three other informants from Kjølpsvik and Narvik to explore different conceptions and perceptions of language among the youths. Here, theories about identity, place and belonging are central dimensions, as well as language use in the light of standardization and linguistic status.

My thesis therefor contains two parts, in the first part I have done a linguistic analysis of actual language use, and in the second part I have done a content analysis of the attitudes behind it. The empirical data material is obtained from three interviews and three pair-conversations. I have accomplished qualitative interviews with my informants from Kjølpsvik, and each of these has also participated in a pair-conversation with informants from Narvik where I have not been present. Three of my informants grew up in Kjølpsvik, and all the informants are aged 16-20 and live and go to school in Narvik. I have mainly used a qualitative method that has given a deeper understanding of the informants' subjective experiences, while at the same time I have made use of the quantitative method to a certain extent when I examined the linguistic realizations of two of the informants.

The results show that there is variation among the young people's linguistic repertoire, and that this is to the greatest extent influenced by identity and belonging. The informant who uses traditional forms has a strong local belonging with Kjølpsvik, while the informant who uses modern forms has a strong belonging with Narvik. The language attitudes and perceptions among the youths can be seen in the context of a broad-fine dichotomy, which places the Narvik variety as a standard and higher position in a linguistic hierarchy. Overall, the informants show some tolerance for linguistic variety, but that regardless of variety, one should preferably speak the "pure" and "genuine" dialect in order to belong.

Forord

Endelig er jeg i mål og kan kalle meg lektor i nordisk. Det har vært en lang prosess, men heldigvis har jeg gått i fotsporene til «alle» sosiolingvister før meg og dedikert min første studie til min kjære hjemlass. Selv om dagene har vært lange og motivasjonen til tider lav, har det vært interessant å dykke dypere inn i hva som skjuler seg bak språk og erfaringer blant ungdommer fra Kjøpsvik. Jeg ønsker derfor å starte med å si tusen takk til informantene mine som har delt stort av seg selv – uten dere hadde det ikke blitt noen oppgave.

Videre må jeg rette en takk til Rikke van Ommeren, Brit Mæhlum og resten av «sosiogjengen» av ansatte og studenter som har gitt tilbakemeldinger og innsikter, og hjulpet meg på riktig vei når jeg har stått fast. Med deres kommentarer og gode diskusjoner har oppgaven blitt slik jeg så for meg.

Takk til Dragvoll for de motiverende tacotirsdagene, og for alle de fine studievennene mine. En ekstra smask sendes til Ragnhild, Kristine, Martine og Ingvild for alle morsomheter og hyggestunder gjennom hele studieløpet. Uten dere hadde de fem siste årene vært stusselige!

Til slutt må jeg takke mine ikke-lingvister som alltid heier! Barndomsvenninnene som stiller opp når jeg har spørsmål om hjemlassen og som diskuterer tittel med meg. Kjæresten som applauderer når jeg kommer over kneikene, og som har gode klemmer når jeg ikke får til. Mamma som oppmuntrer og leser korrektur og pappa som alltid sier at «du får det bestandig tel». Jeg er veldig takknemlig for det fine nettverket mitt. Takk!

Trondheim 15.11.2023

Johanna Solbakken Ellefsen

Innholdsfortegnelse

Del I: Innledning	1
1. Innledning	1
1.1 Problemformulering	1
1.2 En liten betraktning av begreper.....	2
2. Kjøpsvik og Narvik	3
2.1 Geografisk og demografisk bakteppe	3
2.2 Tidligere språkforskning på stedene.....	4
2.2.1 Ofoten?.....	4
2.2.2 Den tradisjonelle kjøpsvikvarieteteten.....	5
2.2.3 Den tradisjonelle narvikvarieteteten	6
2.2.4 Tabell med forventede trekk i begge varietetene	7
2.3 Utviklingstendenser hos unge i dag.....	7
3. Teoretisk utgangspunkt	9
3.1. Lignende forskning.....	9
3.1.2 Neteland (2009).....	9
3.1.3 Andreassen (2019)	10
3.2 Tilpasningsteorien	11
3.3 Språk og identitet.....	11
3.2 Språk, sted og tilhørighet.....	12
4. Metode	14
4.1 Valg av metode.....	14
4.1.1 Semistrukturert intervju	15
4.1.2 Parsamtaler.....	15
4.2 Informantutvalg	16
4.3 Gjennomføring	17
4.3.1 Gjennomføring av intervju.....	18
4.3.2 Gjennomføring av parsamtaler.....	19
4.3.3 Refleksjoner	19
4.4 Analysemetode	20
4.4.1 Språklig analyse – Transkripsjon.....	20
4.4.2 Fortolkende innholdsanalyse.....	21
4.4.3 Datamaterialet i oppgaven.....	22
4.5 Forskningsetiske betraktninger.....	22
4.5.1 Studiens reliabilitet og validitet	22
4.5.2 Rapportert eller registrert språkbruk?	23
4.5.3 Etske hensyn til informantene.....	23

Del II: analyser og diskusjon	25
5. Språklig analyse	26
5.1 Språklige variabler	26
5.2 Informantportrett av «Kaisa»	28
5.2.1 Kaisas sosiale profil	28
5.2.1 Kaisas språklige profil i intervjuet	28
5.2.2 Kaisas språklige profil i parsamtalen	29
5.2.2 Oppsummering av Kaisas språk.....	30
5.3 Informantportrett av «Kristin»	31
5.2.1 Kristins sosiale profil	31
5.2.1 Kristins språklige profil i intervjuet	31
5.2.2 Kristins språklige profil i parsamtalen	32
5.2.2 Oppsummering av Kristins språk.....	32
6. Forklaringsfaktorer	34
6.1 Topostatisk og topodynamisk personlighetstype.....	34
6.1.1 Kaisa som topostatisk personlighetstype	34
6.1.2 Kristin som topodynamisk personlighetstype	35
6.2. Akkomodasjonsteorien.....	36
6.3 Dialektnivellering.....	37
7. Innholdsanalyse og diskusjon	39
7.1 Språkholdninger og språkideologi.....	39
7.1.1 Språkpurisme	39
7.2 Språk og status.....	40
7.2.1 «De snakka fise fint og vi snakka røfft»	41
7.2.2 Byen med stor B.....	41
7.3 Språk og identitet.....	43
7.3.1 «Næstn som en bunad ikke sant?»	43
7.3.2 Ikonisering og språk som symbol	44
7.4 Språkhandling = identitetshandlinger.....	45
8. Oppsummering og avslutning	47
Litteratur	49
Masterarbeidets relevans for lektoryrket	52
Vedlegg	53
___ Vedlegg 1: informasjon og samtykke til kjøpsvikinformanter	54
___ Vedlegg 2: informasjon og samtykke til narvikinformanter.....	58
___ Vedlegg 3: intervjuguide	61
___ Vedlegg 4: konvolutter til parsamtalen.....	63

Del I: Innledning

1. Innledning

Tittelen for oppgaven er hentet fra et utsagn fra en av informantene i denne studien som sa at «hvis æ la om til Narvikdialækt så ble æ ærta i Kjøpsvik for at æ sa *hjem*, men når æ kom til byen å sa *heim* så ble æ liksom ærta før det». Dette sitatet synes jeg speiler oppgavens innhold godt, for hva skjer egentlig med språket til ungdommer som flytter fra bygd til by? Og hva kan forklare språkvalgene de tar? I denne masteroppgaven ønsker jeg å skrive fram språkportretter av to unge kjøpsvikinger som har flyttet til Narvik for videre skolegang. Dette innebærer både å undersøke språklig variasjon mellom samtaler med en narviking og en kjøpsviking, og holdninger til (egen) dialekt i lys av hjemsted og bosted. Dette er en individorientert studie, hvor målet er å kunne si noe om hva som karakteriserer ungdommenes talespråk og hva som ligger til grunn for de språklige valgene de tar.

Hovedmotivasjonen min for oppgaven er at Kjøpsvik er et tilnærmet urørt område når det kommer til språkforskning. Det er gjort variasjonsstudier i nærområdene, for eksempel Andreassen (2019) som studerer talemålet til ungdom på Drag, og Neteland (2009) som undersøker språktrekk blant ungdommer i Narvik. Disse har vært til inspirasjon for oppgaven, samtidig som jeg ønsker å se nærmere på hvordan språket preges av å flytte fra bygd til by i ung alder. Det er særlig interessant når flyttingen er «påtvunget», og at jeg gjennom en urban-rural innfallsvinkel kan dykke dypere inn i aspekter ved språk som språklig tilpasning, identitet og holdninger.

I tillegg er jeg selv oppvokst i Kjøpsvik, så egeninteresse med bakgrunn i lokalkunnskap om språket og stedene har også vært en avgjørende faktor. Det er interessant å gå i dybden på erfaringer man selv har gjort seg, nå fra et sosiolingvistisk, faglig perspektiv.

1.1 Problemformulering

Oppgavens problemstilling er *hva karakteriserer språkbruken og språkforestillingene til unge kjøpsvikinger i Narvik?* Jeg har 2 hovedinformanter og én suppleringsinformant i alderen 16-19 år, og språket blir undersøkt i to sammenhenger. Den første er i et intervju med meg som representant for kjøpsvikvarietet, og den andre er en parsamtale med en ungdom fra Narvik. Narvikinformantene har da som hovedfunksjon å være en «hjelper» som kan framprovosere

trekk hos hovedinformantene fra Kjøpsvik, men jeg vil også bruke sitater fra dem i andre del av analysen hvor jeg ser på språkholdninger. Denne metoden tar utgangspunkt i en antakelse om at ungdommene tilpasser språket etter hvem de snakker med, både når det gjelder alder og hvilken dialekt samtalepartneren har. Spesielt innebærer det at bymålet, narvikvarietet, spiller en vesentlig rolle på bygdeungdommens språkvalg.

I analysen vil jeg først kartlegge ungdommenes språk og undersøke hvilke varianter som realiseres i de ulike situasjonene, før jeg gjør en innholdsanalyse av hvilke språkholdninger som kan ligge til grunn for disse språkvalgene. Dette innebærer at problemstillinga mi inneholder tre forskningsspørsmål:

- A) Hva karakteriserer det språklige repertoaret til ungdommene og varierer de språklige realiseringene etter hvem de samtaler med?
- B) Hva kan forklare språkvalgene som ungdommene gjør?
- C) Hvilke holdninger har de til (egen) dialektbruk?

1.2 En liten betraktning av begreper

Språksamfunn, språk, dialekt og varietet er begreper som alle sosiolingvister bruker, men som er vanskelig å avgrense og definere (Skolseg, 2000:151). Det er også begreper som ikke-lingvister har en oppfatning av, for eksempel at «alle har en dialekt». Selv om disse begrepene er vanskelig å definere i streng vitenskapelig forstand, er det også noe vi trenger for å gi språklige størrelser navn (Skolseg,2000:151). I denne oppgaven snakker jeg i hovedsak om språket som kjennetegner to ulike steder, som jeg har valgt å kalle kjøpsvikvarietet og narvikvarietet. I kapittel 2 kommer jeg nærmere innpå hvilke språktrekk som finnes i varietetene. Disse språktrekkene, som for eksempel nektingsadverb og personlig pronomer, kaller jeg variabler (Neteland, 2020:218). De ulike realiseringene av en variabel kaller jeg varianter eller former.

Samtidig har jeg i møte med informantene modifisert disse begrepene for å enklere få tilgang på deres tanker om språk, og for å unngå å lage definisjoner av hva språk og dialekt er på vegne av dem. Dette gjorde jeg nettopp fordi de ordene og begrepene informantene velger å bruke vil kunne si meg noe om deres oppfatninger, fordommer og observasjoner av språk (Skolseg, 2000:152). I intervjuene og parsamtalene har jeg derfor brukt begrepet «*dialekt*» når vi snakker om ulike varieteter og talespråk, og «*ord/uttrykk*» om variabler og varianter.

2. Kjøpsvik og Narvik

*Nu e det siste ferga som snart ska kaste loss.
Bru ska vi bære drømmen, eller ska vi alle sloss?
Vi bor langt inni fjellan der bratte flogan rår.
Vi må få sprængt fram veien før siste ferga går.*

(*Siste Ferga* av Tysfjord Sang og Sement, 1985)

Formålet med dette kapitlet er å gi et overblikk over Kjøpsvik og Narvik, både geografisk, demografisk og dialektologisk. Siden jeg er interessert i å se på språkbruken til talemålsbrukere på flyttefot, blir det viktig å danne et bakteppe for hvorfor det er stor språkkontakt mellom disse stedene, og hvilke språktrekk jeg kan forvente å finne i området.

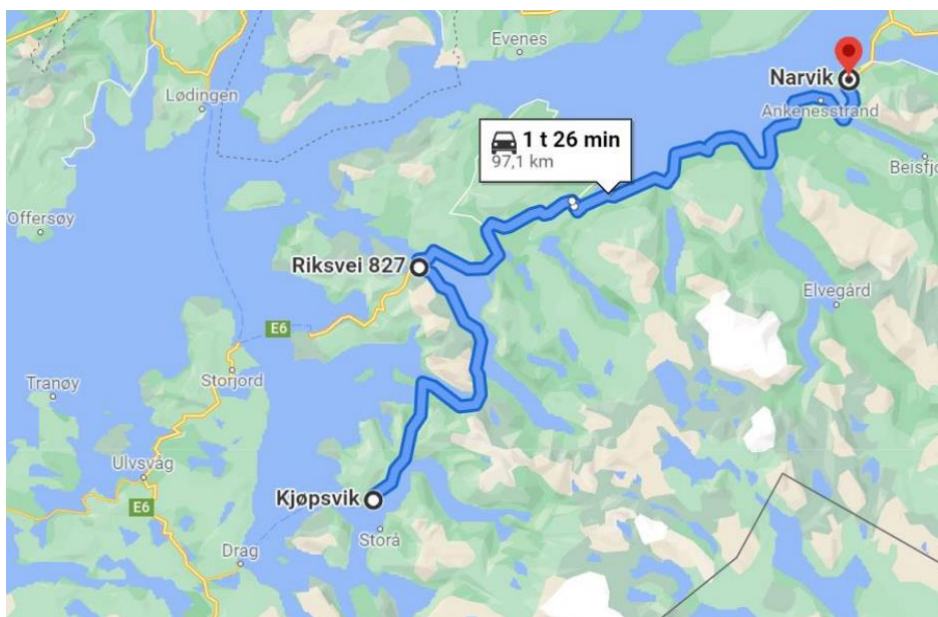
Jeg vil først gjøre leseren kjent med relasjonen mellom Kjøpsvik og Narvik gjennom geografisk plassering og noen demografiske forhold. Deretter presenterer jeg tidligere forskning fra områdene, med forventede karakteristiske språktrekk i henholdsvis kjøpsvikvarieteteten og narvikvarieteteten.

2.1 Geografisk og demografisk bakteppe¹

Kjøpsvik er et tettsted i Narvik kommune i Nordland, og har 803 innbyggere per 2022. Det var tidligere administrasjonssenter i Tysfjord Kommune, før kommunen fra 1. januar 2020 ble delt, og nordre del (Kjøpsvik) ble slått sammen med Narvik kommune, og søndre del med Hamarøy kommune. Kjøpsvik har i dag en 1-10-skole med 63 elever. Det finnes ingen videregående skole på stedet, så det er vanlig at ungdommer flytter for videre skolegang når de er 16 år. De fleste drar til nærmeste by, Narvik, men det finnes også noen som drar til Hamarøy, Fauske, Bodø eller andre steder.

Narvik kommune har like over 21500 innbyggere per desember 2022, og Narvik by har 14000 innbyggere. Kjøpsvik fikk veitilknytning nordover til E6 først i 1992, og har tilknytning til E6 i sørvest med bilfergeforbindelse Kjøpsvik-Drag. Det er ca. 10 mil å kjøre fra Kjøpsvik til Narvik (se bilde 1).

¹ Der ikke annet er oppgitt, er kildegrunnlaget hentet fra Store Norske Leksikon og Narvik kommune sine nettsider.

Bilde 1. (Google Maps, ingen dato). Bilde av kjøreruta mellom Kjøpsvik og Narvik.

Siden lange fjorder og høye fjell gjorde at folk levde mer atskilt før, var det nok historisk sett mindre språkkontakt mellom stedene. Etter at veien kom i 1992, ble det enklere å dra til Narvik fra Kjøpsvik (og motsatt), da man ikke lenger trengte å ta sjøveien ut gjennom Tysfjorden til Vestfjorden, og videre inn Ofotfjorden. I neste avsnitt skal vi se mer på hvilke dialektale likheter og forskjeller jeg kan forvente å finne i de to varietetene.

2.2 Tidligere språkforskning på stedene

I denne delen vil jeg først prøve å plassere Kjøpsvik og Narvik i et språklig område, før jeg ser på tradisjonelle målmerker i varietetene. Deretter vil jeg trekke inn noen utviklingstendenser med fokus på unge språkbrukere, før det til slutt kommer en tabell med trekk jeg forventer å finne i datamaterialet. Jeg sier *forventer å finne* fordi jeg må ta utgangspunkt i språkbrukernes oppfatning av den språklige virkeligheten de lever i for å kunne si noe vesentlig om denne virkeligheten (Skolseg, 2000:158). Det hjelper derfor ikke at jeg peker på eksklusive språktrekk hvis ikke disse oppleves som reelle av språkbrukerne. Jeg kommer mer inn på hvordan jeg går fram for å velge fokuserte språktrekk i kapittel 4.4.

2.2.1 Ofoten?

Nordlandsmålet er ikke et enhetlig område i språklig forstand, og det er vanskelig å peke på enkelte særdrag som gjelder spesielt for nordlandsmål (Jahr & Skare, 1996:121). Det finnes blant annet flere varianter av personlig pronomen, noen områder har tjukk /l/, noen områder har apokope, noen har a-mål og andre e-mål. Palatalisering av alveolarer er utbredt i store

delar av Nordland, men det finnes også tendenser hvor disse er erstattet av retroflekser (Jahr & Skare, 1996:122-123). Dette gjør det vanskelig å danne et overblikk over språkområdet for kjøpsvik- og narvikvarietetene. Selv om Kjøpsvik og Narvik nå ligger i samme kommune, er det 10 mils avstand mellom stedene, og vi har sett at veien ikke kom før i 1992. Denne avstanden er også med på å gjøre det vanskelig å finne trekk som er felles for begge varietetene.

I Norske Dialektar (1996:29) deles Nordland inn i hele sju forskjellige språklige områder, og kjøpsvikvarietetene og narvikvarietetene blir rent geografisk her plassert innenfor Ofotmålet. Ofotmålet kalles gjerne en slags mellomstilling i overgangen mellom nordlandsmål og tromsmål (Jahr & Skare, 1996:131). Et sentralt trekk her er knyttet til apokope, nemlig at avhogginga avtar jo lenger nord man kommer i fylket, slik at vi gradvis finner at infinitiv og svake substantiv har ending. Dette ser vi ved at i Tysfjord apokoperes infinitiv, og svake hokjønnsord har -a; «æ ska møt ei jenta», mens i Narvik har begge kategoriene -e-ending «æ ska møte ei jente» (Jahr & Skare, 1996:132). I Ofoten er personlig pronomen realisert som både *æ* og *æg*, men *æg* helst bare i trykksterk posisjon (Jahr & Skare, 1996:36). Et siste trekk som kan sies å være felles for varietetene er ordet *nå* som nord i Nordland oftest realiseres som *no* eller *nu*. Narvik har *nu*, og i Tysfjord kan vi finne begge realiseringene (Jahr & Skare, 1996:42).

For å karakterisere disse varietetene nærmere, vil det være enklere å si noe om forskjellene heller enn likhetene. Vi har til en viss grad klart å plassere begge varietetene i Ofotmålet, men som vi skal se i neste del har kjøpsvikvarietetene også trekk fra både Saltenmålet og Vesterålsmålet. I tillegg skal vi også se at Narvik særlig skiller seg fra bygdene omkring.

2.2.2 Den tradisjonelle kjøpsvikvarietetene

Som nevnt, er Kjøpsvik et lite studert språklig område, og et område som er vanskelig å plassere siden det har trekk fra både Ofotmålet, Saltenmålet og Vesterålsmålet. Det jeg finner av tidligere forskning er enten knyttet til Tysfjordmålet som helhet, eller til talemålet på Drag (sør-siden av Tysfjord). I Nordnorske Dialektar (1996) finnes det noen få treff om talespråket i Tysfjord. I tillegg til apokopert infinitiv og a-ending i svake hunkjønnsord som nevnt over, finner vi også personlige pronomen «æg/mæg», og framtidskonstruksjonen bli+infinitiv: «æg bi å reis i mårra», som sentrale kjennetegn ved varietetene. Når det kommer til apokope, finnes ett spesielt unntak av infinitivsregelen; verbet «å vite» heter «å vette» (Jahr & Skare, 1996:93). Utover dette, finnes det lite forskning om kjøpsvikvarietetene.

Av egen erfaring, vil jeg også trekke fram noen andre variabler fra nordlandsmålet som jeg mener er sentrale trekk ved kjøpsvikvarietet. De mest fremtredende er vokalsenking, palatalisering og diftongering. **Vokalsenking**, eller lågning som det også heter, er en lydlig prosess der vokalkvaliteten på en vokal har falt ned et hakk sammenlignet med vokalkvaliteten i norrøn tid (Mæhlum & Røyneland, 2012:56). Enklere forklart betyr det at *i* blir til *e* (fisk > fesk), at *e* blir til *æ* (fest > fæst) og *y* til *ø* (lyst > løst). Her er det også viktig å påpeke at det nødvendigvis ikke gjelder alle ordformer, men at det kan være stor lokal variasjon (Mæhlum & Røyneland, 2012:111). **Palatalisering** av alveolarer betyr at de gamle norrøne alveolarene *n*, *l*, *t* og *d* får en j-klang, slik som i *mann*, *alle*, *kvicc* og *rejj* (Mæhlum & Røyneland, 2012:80). De jeg opplever som mest frekvente palataler er ved *n* og *l*, men også palatal *t* og *d* finnes i den tradisjonelle kjøpsvikvarietet. Her er det bare når alveolarene står i trykk tung posisjon at de blir palataliserte. **Diftongering** er vokallyder som går fra å være monoftonger til diftonger, slik som i for eksempel *vet* > *veit* og *dø* > *døy*.

I en variasjonsstudie av talemålet hos unge på Drag (tidligere Tysfjord kommune), viste også trekkene senking, palatalisering, nektingsadverb og diftongering å være til stede, da også i varierende grad (Andreassen, 2019).

2.2.3 Den tradisjonelle narvikvarietet

I motsetning til kjøpsvikvarietet, er narvikvarietet en kjent dialekt i Nordland. Et godt eksempel er Honningsvågrevyens karakter «Kliff Arne», som er en godt etablert parodi av narvikværing med sterkt stereotypisk karakteristikk og språk. Språket i Narvik skiller seg fra bygdene omkring, særlig på grunn av at bysamfunnet historisk sett har vært preget av mye tilflytting (Jahr & Skare, 1996:132). På 1800-tallet ble det bygd jernbane til Sverige for utskipning av jernmalm, noe som førte til at folketallet økte raskt, blant annet med mye tilflytting fra Sverige.

Narvikvarietet betegnes som et **e-mål** fordi både infinitiv og svake hunkjønnsord har e-endeelse: *æ ska bygge ei ny hytte* (Jahr & Skare, 1996:132). Også nåtidsformer av verb fra kaste-klassen har -e. Et av de største særtrekkene i Narvik er de **retroflekse** lydene som i ord med *rl* og *rn* (Jahr & Skare, 1996:132). I motsetning til de palataliserte alveolarene i kjøpsvikvarietet, er de i narvikvarietet byttet ut med retrofleks: *mann*, *alle*. Dette er kanskje aller mest utbredt i møte med konsonanten /n/ i trykksterk posisjon: *ponni med pinne i panna*. Som i andre byer og tettsteder i Nordland, har også former som *se*, *ikke*, *mye*, *hær* og *bare* kommet inn fra normalisert talemål (Jahr & Skare, 1996:132).

Nyere forskning på ungdomsspråk i Narvik viser at selv om narvikvarietetten tradisjonelt sett blir betegnet som e-mål, finnes det også bruk av -a-endelse på svake hunkjønnord (ei flaska). I Neteland (2009:76) gjelder det hos ca. 17% av ungdommene hun forsket på språket til. Hun tar i tillegg opp variabelen postalveolar frikativ (spark=[spajk]) som realiseres i ca. ¼ av tilfellene (s. 86). Hun trekker også fram *mye* og *ikke* som sentrale markørord i varietetten.

2.2.4 Tabell med forventede trekk i begge varietetene

På bakgrunn av kapittel 2.2.1-2.2.3 har jeg i **tabell 1** satt opp tradisjonelle trekk fra både kjøpsvikvarietetten og Narvikvarietetten som jeg kan forvente å finne hos informantene.

	Kjøpsvikvarietetten	Narvikvarietetten
Nektingsadverb	ikkje	ikke
Personlig pronomen	æg/mæg og æ/mæ	æ/mæ
Svake hunkjønnord	a-ending: ei flaska	e-ending: ei flaske (men også noen forekomster av -a?)
Verb i infinitiv	+ apokope: å hopp, å dans	- apokope: å hoppe, å danse
Verbet å vite (inf.)	å vette	å vite
Diftongering	+: veit (pres.), døy (inf.)	- : vet (pres.), dø (inf.)
Vokalsenking	varierende: fesk, fæst, løst, her	varierende: fisk, fæst, lyst, hær
/nn/ og //l/	palatal: maɲɲ, aʎʎe,	retrofleks: maŋŋ, dental :alle

Tabell 1: forskjeller og likheter i sentrale trekk ved den tradisjonelle kjøpsvikvarietetten og den tradisjonelle narvikvarietetten.

2.3 Utviklingstendenser hos unge i dag

De fleste lokalsamfunn i dag er preget av at flere dialekter er i omløp, og et økende antall mennesker har et stort språklig repertoar de kan veksle mellom (Røyneland, 2017:99). Dette er et resultat av økt mobilitet og urbanisering, og både rurale og urbane dialekter gjennomgår en nivelleringsprosess. Det betyr at trekk som blir oppfattet som lokale blir erstattet med trekk som i større grad blir betraktet som regionale eller nasjonale (Hårstad, Mæhlum & van Ommeren, 2021:13). Som samfunn har vi med andre ord en økt aksept for dialektmangfold og dialektbruk, samtidig som språkvariasjonen mellom ulike områder blir redusert på grunn av språklige endringsprosesser.

En viktig faktor når det gjelder språkendring er gruppedanninger og hvordan nettverk fungerer i samfunnet (Mæhlum, Akselberg, Røyneland & Sandøy, 2008:213). I Norge i dag har vi en svært markert ungdomskultur, sammenlignet med for 80 år siden.

Utdanningssystemet holder ungdom adskilt fra arbeidslivet og voksensamfunnet i lang tid, så en 15åring går dermed ikke inn i nær samhandling med voksne lengre (Mæhlum et al., 2008:213). Det gjør at ungdommer har en forsterket gruppeidentitet. Dette er også med på å gjøre ungdommer til sentrale aktører for formidling og spredning av nye språkformer (Røynealand, 2001:91). Røynealand hevder at dialektnivellering kan avdekkes ved å studere språkbruken til ungdom, nettopp fordi talemålet til unge gir en indikator på hvordan talemålet kan komme til å utvikle seg (Røynealand, 2001:90). Ungdom er også i en aldersfase hvor de stadig blir utsatt for språkpåvirkning som utfordrer språkrepertoaret deres (Røynealand, 2017:92), og på bakgrunn av dette blir de en viktig gruppe å studere for å få et innblikk i utviklingstendenser i det språklige landskapet i Norge i dag.

Det finnes flere studier fra de siste årene som undersøker språkbruk hos unge, som for eksempel Hårstad (2010) som i sin doktorgradsavhandling gjorde en sosiolingvistisk studie av ungdoms talemål i Trondheim. Han fant blant annet at ungdommene i liten grad viderefører lokale varianter, men heller bruker det han kaller «halvfine» former eller «kompromissformer», og at varianter med stor grad av skriftspråknærhet står svakt i de unges bevissthet (s. 341). En annen studie er Ramussen (2020) som undersøker talemålsvariasjon blant unge i Eidsvoll. Hun fant at talemålet karakteriseres av en bred talevariasjon hvor ungdommene veksler mellom eidsvollvarianter og oslovarianter, og at de derfor buker sin bevissthet om språklige forhold til å konstruere identitet og tilhørighet (s. 73). Videre sier hun at talemålet i Oslo har høy prestisje og aksept hos ungdommene i Eidsvoll (s.73). En tredje studie jeg ønsker å nevne for å belyse utviklingstendenser hos unge i dag, er Neteland (2009) sin studie av språktrekk blant ungdommer i Narvik. Der fant hun blant annet at narvikmålet er et talemål med stort rom for variasjon (s.113), og at variasjonen i former også kunne knyttes til ulike ungdomsgrupper. For eksempel at gutter på elektrofag, som var orientert ut av byen, også er de ungdommene med flest moderne former, og at guttene på studieforberedende, som var mer lokalt orientert, hadde flere tradisjonelle former (s.108).

Studiene til Neteland (2009) og Hårstad (2010) begynner å nærme seg 15 år gamle, og mye kan ha skjedd blant ungdommer i byene siden da. Det er likevel interessante tendenser å ta med seg inn i forskningen, da den nyligere studien til Rasmussen (2020) viser noen felles funn, særlig forholdet mellom språkvalg og lokal orientering.

3. Teoretisk utgangspunkt

I dette kapittelet vil jeg komme kort inn på forskning og teorier som jeg legger til grunn for denne studien. Her vil jeg igjen ta fram forskningen til Andreassen (2019) om talemålet blant unge på Drag, og Neteland (2009) sin studie av talemålsvariasjon blant unge i Narvik for å komme nærmere inn på tidligere forskning på unges språkbruk i Kjøpsviks nærområder. Videre vil jeg presentere akkomodasjonsteorien, som ligger til grunn for min antakelse om at ungdommene tilpasser språket sitt etter hvem de snakker med. Til slutt tar jeg kort for meg noen av de mest sentrale aspektene innenfor sosiolingvistikken, nemlig hvordan de komplekse forholdene språk, identitet, sted og tilhørighet henger sammen, og hvordan disse avgrenses og brukes videre i denne oppgaven.

3.1. Lignende forskning

3.1.2 Neteland (2009)

Jeg har brukt denne studien tidligere i oppgaven for å finne trekk fra narvikvarieteteten som jeg kan forvente å finne hos mine informanter, og for å si noe om hvilken utviklingstendens vi ser hos unges språk i dag. Randi Neteland (2009) er den eneste studien i nyere tid som konkret tar for seg talemålet i (kun) byen Narvik. Studien søker å finne ut noe om sosiale forskjeller blant talemålet hos 17-åringene. Informantene er da seksten ungdommer som representerer ulike kjønn, bydeler og retninger i videregående skole, i tillegg til at hun har intervjuet seks 80-åringene som brukes som referansegruppe for det tradisjonelle narvikmålet. I studien ser hun på hvordan 17-åringene varierer bruk av variablene postalveolar og dental /n/ og /l/, hunkjønnssord i ubestemt form entall, tredje person flertall og uttale av /r/ foran /k/ og /p/. Dette sammenligner hun med talemålet til 80-åringene, i tillegg til å se på om de ulike ungdomsgruppene har ulik bruk av de språklige variablene.

Neteland (2009) finner at det er variasjon i hvilke ungdomsgrupper som bruker hvilke språktrekk. Hun ser at guttene på studieforbereende likner på mennene i tidligere arbeiderklasseyrker i mange språktrekk, mens guttene fra elektrofag har flere trekk som minner om jentene på studieforbereende (s. 92). Når det gjelder bruk av tradisjonelle former, viser studien at det ikke nødvendigvis korrelerer med hvem som er lokalt eller globalt orientert. Det er for eksempel to av fire *lokalt* orienterte jenter som har mye av det tradisjonelle trekket postalveolar frikativ (spafk), og ulik grad av postalveolar /n/ blant de *globalt* orienterte jentene (s. 106). Når det gjelder guttene, viser det seg at guttene på elektrofag har flere moderne former enn guttene på studieforbereende.

Når det kommer til oppfatninger av egen dialekt, var en av de mest utbredte oppfatningene at narvikmålet er spesielt og noe for seg selv (Neteland, 2009:96). Her fant hun også at de snakket om forskjellige sosiale språkstiler, hvor det å snakke «pent» ble forbundet med kvinnelighet, mens det å snakke «grovt» ble forbundet med mannlighet (s. 97). Det trekket som blir mest snakket om er postalveolar /n/, som ungdommene sier at mange overdrevent bruker i etterligning av narvikmålet (s. 97).

For å oppsummere viser resultatene til Neteland (2009) at lokal eller global orientering ikke nødvendigvis sier noe om hvilke språktrekk informantene velger å bruke. Ungdommene er bevisste over eget talespråk, og trekker særlig fram trekket postalveolar /n/ som den mest sentrale markøren for narvikmålet. Likevel er denne realiseringen erstattet med dental /n/ i flere tilfeller, i et komplekst system styrt av leksikale regler (Neteland, 2009:113). Vurdering av- og assosiering med andre språkbrukere, er en avgjørende faktor i de språklige valgene som ungdommene tar. Dette resulterer i at narvikmålet blir et stort rom av variasjon med mye forskjellig bruk av språktrekk både mellom og innad i de ulike ungdomsgruppene.

3.1.3 Andreassen (2019)

Andreassen (2019) har som nevnt tidligere, gjort en studie av talemålsvariasjon blant ungdommer på Drag, hvor hun så på seks språklige variabler hos seks ungdommer mellom 14 og 15 år, i tillegg til å finne forklaringsfaktorer til variasjonen. Hun har i likhet med Neteland (2009) intervjuet to eldre informanter som fungerer som referansegruppe for å kunne si noe om mulig endring i varieteten. Hun trekker fram variablene nektingsadverb, lågning, apokope, diftong og palatalisering av alveolarer, i tillegg til etnolekttrekk siden Drag er en del av det lulesamiske språkområdet.

Resultatene viser et nokså delt materiale. Når det gjelder lågning, finner hun både variantene *syng* og *søng*, og *drikk* og *drekk* (Andreassen, 2019:54). Videre har 74% av formene apokope i infinitiv, og ca 61% i presens av svake e-verb (s. 55). Den variabelen med minst bruk av tradisjonell variant var nektingsadverbet, hvor det i hele 73% ble brukt *ikke* foran den tradisjonelle formen *ikkje* (s. 48). Motsatt er diftongering den variabelen med flest tradisjonelle realiseringer med 80%, som for eksempel *veit*, *mein*, *heim* og *heite* (s. 58).

Generelt sett viser materialet at flere og flere standardnære former får innpass i dialekten, for eksempel at ungdommene velger varianter med i og y foran de senkede vokalene e og ø. I tillegg er kjønn og lokal/global tilhørighet avgjørende for om ungdommene velger

standardiserte eller tradisjonelle former (Andreassen, 2019:75). Her fant hun at ungdommene som ønsket seg vekk fra Drag og hadde venner utenfor plassen, hadde sterkere innslag av standardnære former enn ungdommene som ønsket bli boende på Drag (s. 76).

3.2 Tilpasningsteorien

Måten jeg har bygget opp studien min på bunner ut i en antakelse om at vi varierer eller tilpasser språket vårt etter hvem vi snakker med. En slik antakelse om språkbruk er utgangspunktet for *den språklige tilpasningsteorien*, eller *the interpersonal speech accomodation theory*, utviklet av Howard Giles (1972). For å forklare hvorfor vi snakker forskjellig i ulike sosiale kontekster, må vi ta i bruk større sosial-psykologiske fenomener som holdninger, motivasjoner, identiteter og intensjoner (Giles, 1972:3). I denne teorien snakker vi hovedsakelig om to tilpasningsstrategier; *konvergering* og *divergering*. Konvergering er en adaptasjon av talespråket hvor man blir mer lik den man snakker med, både når det gjelder språk, stil, uttale og pauser (Giles & Smith, 1972:46). Dette gjør man gjerne for å få samtalepartnerens sosiale bekreftelse. På den andre siden kan man også divergere, det vil si å opprettholde egen talestil og framheve den i samspill med andre (Giles & Smith, 1972:52). Da skifter man bort fra samtalepartnerens stil for å holde på sitt særpreg eller markere seg som distinkt fra den man snakker med. Det grunnleggende i denne teorien er altså at mennesker er motivert til å justere eller tilpasse talestilen sin som et middel til å uttrykke verdier, holdninger og intensjoner overfor andre (Tabouret-Keller, 1997:105), det være seg å nærme seg- eller distansere seg fra samtalepartneren. Samtidig kan den språklige tilpasningen også være at språkbrukeren bruker divergeringsstrategien for å distansere seg fra sin egen sosiale tilhørighet. Teorien bygger på at alle partene i en sosial samhandling spiller en like sentral rolle for hvordan en tilpasser språket, og dermed også hvordan en oppfatter sosial identitet og tilhørighet.

I mitt prosjekt skal jeg undersøke de språkvalgene ungdommer gjør når de blir plassert i to ulike settinger. Tilpasningsteorien blir dermed relevant å bruke for å forklare de språklige variasjonene og tilpasningene som den enkelte informant (eventuelt) gjør.

3.3 Språk og identitet

Tilpasningsteorien legger til grunn at vi ved hjelp av språket kan si noe om vår sosiale identitet og tilhørighet. Denne koblingen mellom språk og identitet er en grunnleggende tanke

i sosiolingvistikken, men det er samtidig store begreper med ulike tilnærminger. I lys av tilpasningsteorien, kan vi snakke om en sosialkonstruktivistisk forståelse av språklig identitet. Det innebærer at språk er *identitetshandlinger*, altså at vi på den ene siden må forstå at identiteter er dynamiske, og på den andre siden forstå at språket er et verktøy som vi bruker til å skape identiteter (Hårstad, Mæhlum & van Ommeren, 2021:42). Vi foretar oss språklige valg etter hvem og hva vi opplever at vi er, etter tanker vi har om hvem vi hører sammen med eller ønsker å ligne, og etter den enkelte sosiale samhandlingen vi er involvert i (Hårstad et al., 2021:42). Språk blir med andre ord en sterk indikasjon på vår identitet, og som språkbrukere som gjør ulike språkvalg, kan vi selv være med på å konstruere denne identiteten. Denne koblingen mellom språk og identitet er ofte så sterk at et enslig språktrekk kan vise tilhørighet til en bestemt gruppe (Tabouret-Keller, 1997:317). På den måten binder språktrekk individuelle og sosiale identiteter sammen, hvor språket både er med på å danne denne koblingen, så vel som å uttrykke den.

Videre kan vi også snakke om en *essensialistisk* identitetsoppfatning hvor man ser på identitet som en integrerende og permanent, og dermed uforanderlig, instans i menneskets personlighet (Mæhlum, 2008: 109). Her vil man oppfatte at hvert enkelt individ har én varietet som sitt «egentlige» språk, og dermed blir også dette språket en slags avspeiling av vedkommendes identitet (Mæhlum, 2008:124). En oppfatning er for eksempel at du snakker nordlending fordi du er nordlending, og om du velger å bruke et «nytt» språktrekk utenfor ditt «opprinnelige» eller forventede talemål, bryter du med oppfatningen en har av den du «egentlig» er.

I denne oppgaven velger jeg å samle disse to oppfatningene av identitet til en slags syntese, hvor jeg både tar hensyn til det stabile og konstante og samtidig det foranderlige og variable ved identiteten (Mæhlum, 2008:110). På den måten blir språket en speiling av identitet og tilhørighet, samtidig som det også er et verktøy brukt til å skape identiteter. Du kan altså snakke nordlending fordi du er nordlending, samtidig som du kan være nordlending fordi du snakker nordlending.

3.2 Språk, sted og tilhørighet

I likhet med forholdet mellom språk og identitet, spiller også koblingen mellom språk og sted en sentral rolle i den sosiolingvistiske språkdisiplinen; hvordan kan tilhørigheten du føler til et sted spille inn på språkvalgene du tar? En måte å besvare dette spørsmålet på er å se på hvilken orientering ungdommene har mot det *lokale* og tradisjonelle eller mot det *globale* og moderne. Stedslojalitet blir nemlig forstått som en psykososial mekanisme som medvirker til

at individet holder fast på språktrekk (Hårstad, 2010:308). Det innebærer at lokalt orienterte individer sannsynligvis vil videreføre de tradisjonelle formene, mens den med svak stedslojalitet har lettere for å gi opp det stedsspesifikke (Hårstad, 2010:308). Jeg kan derfor forvente at ungdommer med sterk lokal tilknytning til Kjøpsvik vil ha flere tradisjonelle former i talemålet sitt, mens ungdommer med svak tilknytning til Kjøpsvik vil ha lettere for å tilegne seg språktrekk fra narvikmålet.

For å identifisere ungdommenes tilhørighet til enten det lokale (Kjøpsvik) eller det mer globale (Narvik, «ut i verden»), bruker jeg begrepene *topostatisk* og *topodynamisk* (Thun, 1997). De to begrepene ble først introdusert som en beskrivelse av individers handlinger, hvor den topostatiske gjerne hadde bodd på samme sted og dermed hadde et renere tradisjonelt språk, mens den topodynamiske hadde flyttet mye på seg og fått språket sitt påvirket på grunn av det (Skjekkeland, 2001:35). Nå snakker vi gjerne om ulike personlighetstyper, altså at det ikke bare handler om hvor du fysisk har bodd, men mer om hvilken innstilling du har til omverdenen. Det innebærer at det topostatiske individet vil være mer lokalt orientert og følge tradisjonelle normer og handlingsmåter, mens det topodynamiske individet vil ha en overlokal eller global orientering og følge moderne normer og handlingsmåter (Hårstad & Opsahl, 2013:103). Det handler dermed om hvem du identifiserer deg med og hvor du hører hjemme, samtidig som det gjerne innebærer et ønske og intensjon om hvor du vil bo.

Røyneland (2005) gir gjennom sin studie av språk og identitet på Røros og Tynset et godt eksempel på hva lokal orientering har å si for språket til ungdommer. I sine analyser finner hun at det utkrystalliserer seg ulike livsstiler der hovedkontrasten går mellom en mer moderne, urban livsstil og en mer lokalt basert, tradisjonell livsstil (s. 22). Dette viser seg også i språkbruken til ungdommene, hvor den store forskjellen er at lokalt orienterte ungdommen med tradisjonell livsstil også bruker tradisjonelle språkformer, og motsatt bruker de globalt orienterte ungdommene med urban livsstil flere moderne språkformer (s.22).

Samtidig er det ikke slik at vi kan kalle individene for entydig topostatisk eller topodynamisk (Hårstad, 2010:311), da ungdommene for eksempel både kan ha sterk lokal tilhørighet samtidig som de ønsker seg ut i verden. Jeg bruker derfor begrepene som to ytterpunkter, hvor jeg ved å snakke om stedstilhørighet, fremtidsplaner og holdninger til lokalmiljøet i intervjuene, kan prøve å si noe om hvor på skalaen ungdommene passer best.

4. Metode

I dette kapittelet vil jeg gjøre rede for- og begrunne de ulike metodiske valgene jeg har tatt for studien min både før, underveis og i etterkant. Først vil jeg argumentere for hvorfor jeg har valgt en kvalitativ metode, og hvordan jeg har gått fram for å finne informanter. Deretter presenterer jeg hvordan jeg gjennomførte intervju og parsamtaler, etterfulgt av noen refleksjoner knyttet til denne gjennomføringsprosessen. Til slutt vil jeg presentere hvilke grep jeg tar i analysen av materialet, og komme med noen forskningsetiske betraktninger.

4.1 Valg av metode

Et sentralt spørsmål i all forskning er hvilken metode en skal velge for å best mulig få tilgang til den dataen man ønsker å studere. I den sosiolingvistiske forskningstradisjonen har den kvantitative metoden lenge vært dominant, men vi kan i dag se en større overgang mot kvalitative metoder (Akselberg, 1997:23). Den kvalitative metodens fordeler er at den ikke bare er opptatt av å registrere, men også gir mulighet til større tolkning og forståelse. I motsetning til den kvantitative metodens fokus på statistiske korrelasjonsstudier og søken etter mønstre i språklige realiseringer, vil forskeren i den kvalitative metoden være mer interessert i å forstå hvorfor vi får bestemte språklige realiseringer og gå mer i dybden på temaet (Aselberg, 1997:23-26).

Siden problemstillingen min er todelt, ved at jeg både skal se på språklige realiseringer hos informantene og holdninger til ulik språkbruk, har jeg valgt å i hovedsak benytte meg av en kvalitativ forskningsmetode. Dette gir meg mulighet til å dykke dypere inn i spørsmål knyttet til språkbruk, språklig tilpasning, forholdet mellom identitet og språk og hvilke språkholdninger som kan ligge til grunn for valgene ungdommene tar. Målet med studien er ikke å telle alle variabler og språklige realiseringer, men heller å få et overblikk over hvilke realiseringer som er i omløp, og om vi kan få et inntrykk av om disse varierer etter hvem informantene snakker med. Jeg benytter meg derfor til en viss grad av den kvantitative metodens tilnærminger til språklig variasjon for å si noe om hvilke språkvalg informantene tar. En stor del av oppgaven vil ligge i spørsmålet om *hvorfor* informantene tar disse språkvalgene, og til det er det naturlig å velge kvalitative forskningsmetoder. I de neste delkapitlene skal jeg presentere metodene jeg har valgt; semistrukturert intervju og parsamtaler.

4.1.1 Semistrukturert intervju

Jeg valgte å bruke intervju som metode fordi det gir meg tilgang til eksplisitte opplysninger fra informantene mine om temaet språk og språkholdninger, men det gjør også helt enkelt at de genererer språk jeg kan få tilgang til. Intervjutyppen er semistrukturerte dybdeintervju, altså en mellomting mellom å følge et sett spørsmål slavisk og å snakke helt fritt (Van Peer, Hakemulder & Zyngier, 2012:82). I denne situasjonen intervjuet jeg informantene én til én, og laget en intervjuguide på forhånd. I intervjuguiden hadde jeg skrevet ned ulike tema og spørsmål jeg ønsket å snakke om innenfor ulike tema som flytting, skole, å bo i Kjøpsvik, å bo i Narvik og språk. Samtidig var jeg åpen for å la informantene snakke fritt og styre samtalen til en viss grad, noe som også ga meg mulighet til å stille oppfølgingsspørsmål. Samtidig sikret intervjuguiden at jeg stilte informantene spørsmål innenfor de samme temaene og fikk tilgang på den informasjonen jeg ønsket.

Dette er en tidkrevende metode som gir meg mulighet til å gå i dybden på få informanter og jeg kan derfor ikke forvente å kunne generalisere funnene mine (Van Peer, Hakemulder & Zyngier, 2012: 84). Samtidig er det ikke dette som er målet med studien, men heller å få en innsikt i hva det kan bety for *individets* språk.

4.1.2 Parsamtaler

I andre del av innsamlingen ønsket jeg en situasjon hvor kjøpsvikinformanter snakker med narvikinformanter uten at jeg er til stede. Istedenfor å gjennomføre et nytt intervju med ekstern intervjuer, slik det har blitt gjort i lignende forskning (jf. f.eks. Iversen, 1995; Mæhlum, 1986; Rasmussen, 2020; Røe, 2021; Røyneland, 1994), valgte jeg å benytte meg av det jeg kaller for parsamtaler. Dette kan minne om det som i Tjora (2020) kalles for fokusgrupper, hvor informantene samles for å diskutere ett eller flere tema. Dette valgte jeg fordi situasjonen kan virke mindre truende, og informantene kan stimulere hverandre og få fram aspekter av fenomener de kjenner til (Tjora, 2020:138). Dette minner mye om et semistrukturert intervju, da samtalene ble styrt av tema og spørsmål. Hovedforskjellen er at jeg ikke var til stede under samtalene, men satt informantene i gang gjennom konvolutter med ulike spørsmål og temaer de skulle diskutere. I parsamtalene snakket én kjøpsvikinformant med en narvikinformant om temaer knyttet til dialektbruk, både for å få tilgang til mer eksplisitte språkholdninger hos både ungdommer fra Kjøpsvik og Narvik, men også for å se om kjøpsvikinformantene gjør andre språkvalg i samtaler med en ungdom fra Narvik enn med meg som representant for kjøpsvikvarieteteten.

Det positive med slike parsamtaler er at jeg som forsker står utenfor situasjonen og dermed kan det oppstå utsagn som ikke hadde skjedd om en voksen hadde vært til stede (Johnstone, 2000:111). Samtidig har jeg ikke noe effektiv kontroll over hvilken type diskusjon som foregår, for eksempel om informantene misforstår spørsmål. Jeg har heller ikke anledning til å stille oppfølgingsspørsmål om informantene sier noe jeg kunne tenkt meg at de hadde utdypet. Likevel tenkte jeg at en slik metode ville kunne generere annen informasjon enn ved en fremmed ekstern intervjuer ved at ungdommene samtaler med noen på deres alder som de kanskje kjenner fra før.

4.2 Informantutvalg

Målet med studien er å si noe om språket til unge kjøpsvikinger som har flyttet til Narvik for utdanning, og jeg har derfor satt tre informantkrav til disse hovedinformantene; de skal være i alderen 16-20 år, være oppvokst i Kjøpsvik, og bo i Narvik på grunn av videre skolegang. Jeg ønsker å se på ungdommenes språk i et samtidsperspektiv, og jeg skal ikke gjøre noen kvantifiseringer eller generaliseringen på bakgrunn av kjønn, studieretning eller foreldrebakgrunn. Hovedgrunnen er at jeg ikke ønsker å dele slike opplysninger om informantene, men jeg tenker også at dette ikke er relevante variabler da jeg gjør en liten studie med svært få informanter. Jeg har valgt denne målgruppen fordi ungdom, som vi har sett tidligere, er i en aldersfase hvor de stadig blir utsatt for språkpåvirkning som utfordrer språkrepertoaret deres (Røyneland, 2017:92), og dette gjelder særlig for de ungdommene som *må* flytte fra hjemstedet sitt for videre utdanning.

Proessen med å finne informanter og planlegge selve gjennomføringen, spiller en sentral rolle for utfallet av forskningen, hvor man må følge flere spor, stole på venner, kollegaer og kontakter fra andre informanter (Ripley, 2004:17). For å rekruttere Kjøpsvik-informanter, tok jeg først kontakt med bekjente for å få en oversikt over navn og kontaktinformasjon til ungdommer som oppfyller de tre kravene til et masterprosjekt jeg kalte «flytting, identitet og språk – unge kjøpsvikinger i Narvik». Siden Kjøpsvik er et lite sted, og jeg har kjennskap til flere av ungdommene, tok jeg kontakt med de jeg tenkte at var aktuelle for studien. Etter litt frem og tilbake, satt jeg til slutt med totalt tre informanter. To av disse skulle vise seg å være motpoler i denne studien, og jeg har derfor valgt å ha to hovedinformanter fra Kjøpsvik, «Kaisa» og «Kristin», og bruke den siste kjøpsvikinformanten («Karoline») som et slags supplement.

Kravene til informantene fra Narvik var at de skulle være i alderen 16-20 år, være oppvokst i Narvik og bo i Narvik. Jeg ønsket at disse informantene skulle representere andre perspektiver enn kjøpsvikinformer ved at de tar utdanning på samme sted som de er fra. Den største faktoren for at de skulle være fra Narvik er det rent språklige ved studien hvor jeg skal se om kjøpsvikinformantenes språkvalg påvirkes i møte med ungdommer fra Narvik.

Jeg vil betegne rekruttering av Narvik-informanter som *snøballmetoden*, det vil si at jeg startet med et lite utvalg som gradvis vokste når jeg fikk tips om flere (Tjora, 2020:135). Jeg ønsket opprinnelig at kjøpsvikinformantene selv skulle tipse meg om bekjente narvikværing, da jeg tenkte at det ville oppleves som «minst kunstig» eller kunne bidra til en tryggere setting. Dette viste seg å være vanskelig, da jeg bare fikk rekruttert én informant på denne måten. Jeg fikk derfor kontaktinfo gjennom bekjente, og ringte rundt. Jeg opplevde at svært mange takket nei, eller ikke hadde tid på grunn av fritidsaktiviteter eller deltidsjobber. Til slutt ble jeg nødt til å besøke skolen og spørre tilfeldige personer fysisk og fant til slutt to informanter til, én samtalepartner til hver kjøpsvikinformant. Videre var det én som trakk seg i siste liten, noe som gjorde at en av narvikinformantene gjennomførte to parsamtaler. Jeg tok denne avgjørelsen på to grunnlag; det ene var at jeg rent tidsmessig ikke hadde mulighet til å gjennomføre intervju dagen etter eller ved et senere tidspunkt, og det andre var at siden narvikinformantene uansett har som hovedfunksjon å være en språklig påvirkning, altså at jeg i liten grad skal se på det faktiske innholdet de produserer, ville det ikke ha så mye å si at hun hadde gjennomført opplegget en gang før. Jeg snakket med denne informanten på forhånd og forklarte situasjonen, slik at hun var bevisst på å gjennomføre andre parsamtale på en seriøs måte og ikke «røpe» prosjektet for kjøpsvikinformanten. Jeg satt til slutt igjen med to narvikinformanter: «Nora» som gjennomførte to parsamtaler og som er en bekjent av «Kristin», og «Natalie» som gjennomførte én.

4.3 Gjennomføring

Jeg satte av to dager til gjennomføringen. Den første dagen hadde jeg én til én-intervjuene med de tre kjøpsvikinformantene, og dagen etter ble parsamtalene med narvikinformantene gjort. Av praktiske årsaker ble gjennomføringene gjort i et klasserom ved en videregående skole i Narvik på to ukedager etter skoletid.

Jeg valgte å ta lydopptak av begge situasjonene for å ha mulighet til å spille opptaket flere ganger på rad, gå tilbake, spole frem og på den måten få en mer detaljert analyse enn det ren observasjon ville tillatt (Johnstone, 2000:104). Det gjorde også at jeg kunne være mer fri og

til stede i intervjuene, og slippe å notere mye underveis, og jeg kunne ha mer blikkontakt og interaksjon med informantene for å trygge intervjusituasjonen. Å bruke lydopptak er også en fordel i form av at jeg ikke trengte å være til stede under parsamtalene. Samtidig kan man også diskutere hvor «naturlig» situasjonen blir når det er en tydelig plassert lydopptaker foran informantene (Johnstone,200:105). Likevel trenger ikke opptakene å påvirke dataens kvalitet da vi i dagens samfunn er vant til «slike duppedingser», i tillegg til at intervjuene varte lenge nok til at man lett kan glemme at de er der etter en stund (Johnstone, 2000:106). Det er også viktig å påpeke at eksterne faktorer som dagsform, fysiske omgivelser og relasjon mellom forsker og informant alltid vil spille inn på selve intervjukonteksten, noe som gjør at vi ikke kan nøye kontrollere for påvirkning slik som vi kan med et vitenskapelig eksperiment. Det er derfor viktig å påpeke at min forskning gjelder en bestemt hensikt, i en bestemt kontekst for bestemte folk (Johnstone, 2000:61). For å likevel gjøre situasjonene så naturlig og trygg som mulig, serverte jeg diverse kjeks og drikke, og snakket med dem om studien og hverdagslige emner før vi satte oss ned og slo på opptakeren. De fikk også lese gjennom informasjonsarket igjen og underskrive samtykkeerklæring, og jeg prøvde å ufarliggjøre situasjonen ved å forsikre dem om at de kunne spørre meg om hva som helst om de lurte på noe, at de kunne hoppe over spørsmål om det var noe de ikke ønsket å svare på, og at de når som helst kunne avslutte og trekke seg fra studien.

4.3.1 Gjennomføring av intervju

Jeg strukturerte intervjuet i tre deler, etter Tjora (2020:160). Den første delen inneholdt spørsmål som var enkle å svare på og skulle sette praten i gang, og samtidig bidro til å ufarliggjøre situasjonen og trygge deltakerne. Dette var spørsmål hvor de skulle introdusere seg selv og snakke litt om hvem de er og hvor de kommer fra. Den midterste fasen, det Tjora kaller for refleksjonsfasen (Tjora, 2020:161), utgjorde intervjuets kjerne, og her snakket vi om tema som flytting, skole, by versus bygd og språk. Den siste fasen fungerte som en nedtrapping, hvor jeg stilte åpne spørsmål som om informantene hadde noe de ønsket å dele utover det vi har snakket om, eller om de hadde noen spørsmål til meg. Jeg avsluttet også med å snakke litt om hva som skjer videre med dataen.

Jeg valgte å holde tilbake informasjon om hva studien handlet om både i forkant og etterkant av den første gjennomføringen for å unngå at informantene ble selvbevisste på språket da subjekter ofte prøver å gjøre det som er forventet av dem (Johnstone, 2000:48). Uten å gå spesielt i dybden på at jeg også ønsker å undersøke språklig variasjon, fikk informantene vite at jeg ønsket å finne ut mer om hva flytting har å si for oss når det gjelder kulturell

selvoppfatning og atferd. De fikk naturligvis utfyllende informasjon om studiens formål etter gjennomføringen av parsamtalen.

4.3.2 Gjennomføring av parsamtaler

Siden en del av studien er å undersøke repertoaret til kjøpsvikinformantene i to situasjoner, valgte jeg å ikke være til stede under parsamtalene. Narvikinformantenes hovedfunksjon var å fremprovosere språklige variabler hos kjøpsvikinformantene, så det at jeg deltok vil kunne ha vært en påvirkning i retning kjøpsvikvarietet. Jeg lagde derfor fire konvolutter² med ulike diskusjonsoppgaver, og informantene fikk på forhånd en nøye gjennomgang av hva de skulle gjøre. Hver konvolutt inneholdt ett eller flere hovedspørsmål eller problemstillinger som de skulle diskutere, men også noen underspørsmål de kunne benytte seg av om de stod fast eller var usikre på hva de skulle gjøre. Når de følte de hadde svart på alle spørsmålene i en konvolutt, skulle de gå videre og åpne neste. I konvolutt 1 skulle informantene først presentere seg selv, og deretter diskutere utsagnet «Det er bedre å bo hjemme hos foreldrene sine enn å bo på hybel når man går på videregående skole». I konvolutt 2 hadde jeg utklipp fra to nyhetsartikler om Morten Hegseth og Matoma og spørsmål om det å holde på- eller endre på dialekten sin. I konvolutt 3 fikk informantene seks spørsmål om måten de snakker på og forholdet mellom talespråk og identitet. I konvolutt 4 «røpte» jeg studien, og informantene fikk mer eksplisitte spørsmål om deres egen dialekt og hvilke former de bruker. Etter den siste gjennomføringen fikk også informantene mer utdypende informasjon av meg om studien og hva dataene skulle brukes til.

4.3.3 Refleksjoner

Etter å ha gjennomført datainnsamlingen satt jeg med et materiale på til sammen ca. 3,5 timer. Jeg gjennomførte tre én til én intervju som hvert varer i gjennomsnitt 40 minutter, og tre parsamtaler som varer i ca. 30 minutter hver. Det varierte også naturligvis hvor nøye jeg fulgte intervjuguidene da noen informanter snakket mer fritt og lot samtalen flyte rundt, mens andre var mer kortfattet og trengte flere oppfølgingsspørsmål. Jeg føler likevel at jeg fikk den informasjonen jeg søkte, nettopp fordi jeg fulgte de samme temaene og spørsmålene i alle intervjuene.

Jeg synes også at parsamtalene gikk veldig bra. Det var kanskje de jeg var mest bekymret for på forhånd, siden jeg ikke skulle være fysisk til stede. Etter å ha hørt gjennom opptakene føler jeg at de ulike konvoluttene fikk ungdommene til å dele sine refleksjoner og erfaringer om

² Se vedlegg 4

språk. Samtidig har det også dukket opp enkelte spørsmål jeg skulle ønske jeg kunne stille informantene der og da, som for eksempel «hva mente du egentlig med det du sa». Dette er nok spørsmål som uansett vil dukke opp i slike forskningssituasjoner, og det er rett og slett bare noe jeg må finne meg i.

I etterkant av innsamlingsarbeidet har jeg sett at jeg kanskje burde satt av mer tid til å finne informanter. Jeg skulle gjerne hatt flere for å ha muligheten til å undersøke om tendensene jeg har sett finnes hos flere. Selv om jeg ikke har vektlagt kjønn i oppgaven, hadde det likevel også vært interessant å intervjuer gutter. Samtidig har det helt klart vært veldig givende å se hva ungdommene tenker om forholdet mellom språk, identitet og flytting, og få en innsikt i om ungdommene i dag tenker det samme som det jeg gjorde da jeg var i deres situasjon. Datamaterialet har altså gitt meg tilstrekkelig informasjon til å undersøke det jeg ønsker, og kanskje enda litt til. Jeg hadde på forhånd ikke forventet å finne så sterke motpoler i denne tematikken om forholdet mellom språk i by og bygd, og ikke minst om tilhørighet.

4.4 Analysemetode

Siden problemstillingen for oppgaven er todelt, har jeg også to ulike innganger til datamaterialet; på den ene siden skal jeg gjøre en språklig analyse av informantenes språklige realiseringer, og på den andre siden skal jeg gjøre en fortolkende innholdsanalyse av de språkholdningene som kommer til uttrykk. Å transkribere intervjuene og samtalene vil derfor gjøre det enklere å navigere i materialet, i tillegg til at det gir mulighet til å gå i dybden på enkeltutsagn, samtidig som det også er nødvendig for variabelanalysen.

4.4.1 Språklig analyse – Transkripsjon

I prosessen med å fremstille den innsamlede dataen finnes det ulike avgjørelser man må ta om hvor detaljert en skal transkribere (Nagy&Sharma, 2013:236). En av de mest grunnleggende avgjørelsene innebærer om man skal fremstille datamaterialet så lydlig presist som mulig eller bruke normalortografi for en leservennlig transkripsjon (Hårstad & Opsahl, 2013:16). Jeg har valgt å lande på en mellomting, altså en talemålsnær gjengivelse av lydfilene, hvor jeg bruker lydskrift fra *The International Phonetic Alphabet* (IPA) til å framheve og skille mellom spesifikke lingvistiske variabler jeg fokuserer på i oppgaven, og normalortografi på frekvente småord som ikke er relevant for sosiolingvistisk variasjon. Dette gjør at jeg både kan framheve ulike språklige realiseringer samtidig som det er enkelt å navigere og forstå meningsinnholdet i de ulike utdragene.

For å velge hvilke trekk å legge vekt på, har jeg brukt informasjon fra de trekkene jeg forventet å finne fra kapittel 2.2 og sett på den faktiske språkbruken til informantene i etterkant av innsamlingen. Jeg hadde derfor en viss åpenhet til variabler og varianter i møte med informantene, noe som gjorde at jeg har gått over transkripsjonene flere ganger for å finne variabler jeg vil trekke frem i oppgaven og markert disse etter hvert. Dette har jeg gjort med bakgrunn i det Skolseg (2000) sier om at man må ta hensyn til de trekkene som språkbrukerne selv opplever som reelle heller enn de jeg som forsker mener er eksklusive (158), særlig med hensyn til at det ikke er gjort noen tidligere variasjonsstudie av språket i Kjøpssvik. Jeg har til slutt valgt å legge vekt på *palatalisert /l/ og /n/, retrofleks /n/, nektingsadverb (ikke/ikkje), senking av vokaler (fisk-fesk) og apokopering av infinitiver.*

Jeg velger å bruke normalortografi på frekvente småord som /de/, /det/, /for/, /om/ og /og/. Jeg bruker talespråksnær gjengivelse i ord som er viktig for den sosiolingvistiske variasjonen, som for eksempel /e/ for /er/, /veit/ for /vet/, /gjær/ for /gjøre/ og /hær/ for /her/.

Jeg bruker spesialtegn fra IPA for å markere lingvistiske detaljer i sekvenser hvor det legges vekt på de rent lingvistiske aspektene. Det vil derfor kunne være utdrag i oppgaven som fremhever meningsinnholdet, og hvor lingvistiske realiseringer derfor ikke er markert med IPA.

Transkripsjonstegnene i oppgaven er følgende:

(Λ) = palatalisert l, i for eksempel /a Λ le/ (bokmål: alle)

(η) = palatalisert n, i for eksempel /ka η / (bokmål: kan)

(η) = retrofleks n, i for eksempel /ka η / (bokmål: kan)

(ç:) = palatal-frikativ k, i for eksempel / $\text{I.}\widehat{\text{c}}\text{:}\text{ə}$ / (bokmål: ikke)

Latter markeres med [LATTER]

Korte pauser markeres med (.)

Lange pauser over ett sekund markeres med (..)

Deler av utsagn som er tatt vekk eller det er utydelig hva som sies, markeres med [...]

4.4.2 Fortolkende innholdsanalyse

Den andre delen av oppgaven tar sikte på å finne tendenser som kan forklare hvorfor ungdommene tar de språkvalgene de gjør. Dette handler også om språkholdninger som ungdommene har om språk generelt, men også spesielt om eget talespråk. Dette er

psykologiske tilbøyeligheter som ikke er direkte tilgjengelig som data for undersøkelser og som derfor må studeres slik de kommer til uttrykk gjennom verbale ytringer (Kulbrandstad, 2015:251). Jeg kan derfor ikke direkte se hvilke språkholdninger informantene har, men må gjøre en fortolkende innholdsanalyse av det transkriberte datamaterialet.

Den fortolkende delen av oppgaven har jeg plassert i den hermeneutiske vitenskapen. Det betyr at jeg går fram og tilbake mellom delene og helheten og fortolker og kategoriserer materialet samtidig (Neteland, 2020:64). På den måten kan jeg både se på intervjuene i sin helhet og trekke ut og fortolke enkeltutsagn.

Jeg har også tolket underveis i transkriberingen av materialet. Samtidig som jeg har skrevet ned det som blir sagt og måten det sies på (se kapittel 4.4.1), har jeg også notert kommentarer og spørsmål, og gjort meg noen tolkninger underveis. Dette har gjort det enklere å finne tilbake til interessante utsagn i materialet og gitt meg oversikt over intervjuene og samtalene som helhet.

4.4.3 Datamaterialet i oppgaven

Av etiske hensyn har jeg valgt å ikke inkludere fulltranskripsjonen av de ulike intervjuene og samtalene i oppgaven. Jeg velger heller å inkludere utdrag av utsagn fra informantene der det er relevant underveis i analysedelen og diskusjonsdelen av oppgaven. Videre presenterer jeg også dataen gjennom å skrive fram informantportrett av de to hovedinformantene. Et informantportrett er en slags fortetta og fordøyd oversikt over informantene som gir leseren innblikk i informantenes språklige praksis og livsverden (Neteland, 2020:226). Presentasjonen av informantene er todelt: jeg skal først presentere informantens sosiale profil, altså *hva* informanten sier i intervjuet og parsamtalen. Deretter presenterer jeg informantens språklige profil, altså *hvordan* informanten sier ting på. Begge delene illustreres ved å vise til utdrag fra datamaterialet.

4.5 Forskningsetiske betraktninger

4.5.1 Studiens reliabilitet og validitet

Som nevnt i kapittel 4.2, innebærer de fleste retningslinjene for vitenskapelig forskning at god forskning er forskning uten påvirkning av forskeren eller forskningssituasjonen (de Fina & Perrino, 2011:3). Dette henger også sammen med det Labov kaller observatørens paradoks; målet med forskningen er å finne ut hvordan mennesker snakker når de ikke blir systematisk observert, men vi kan kun få tak i disse dataene gjennom systematisk observasjon (Labov,

1972 i de Fina&Perrino, 2011:4). Siden vi i lingvistikk generelt og sosiolingvistikk spesielt har med folk å gjøre, vil disse faktorene være uunngåelig, og et forskningsresultat vil derfor aldri bli det samme to ganger (Johnstone, 2000:61). Oppgavens validitet begrenses derfor til å være individorientert, hvor jeg kan si noe om den enkelte informants språklige repertoar i de ulike settingene, og mindre komme inn på kartlegging og generalisering av et større språksamfunn.

Selv om det er vanskelig å generalisere resultatet av studien, kan jeg styrke dens indre validitet. Det handler om grep jeg har gjort for å sikre at jeg undersøker det jeg sier at jeg skal (Abduhl, Gass& Mackey, 2014:116). Det viktigste grepet er at jeg gjorde en slags pilot-testing av begge guidene på forhånd. Ideelt sett skulle disse vært testet på testinformanter som følger samme krav som hovedinformantene (Johnstone, 2000:114), men det enkleste ble å gjennomføre det på venner og bekjente med lignende erfaring. Jeg fikk likevel testet ut om spørsmålene var forståelige for ikke-lingvistier og om jeg fikk de svarene jeg hadde tenkt, slik at jeg kunne omformulere og rekonstruere guidene. Jeg fikk også testet utstyret, i tillegg til at det ga meg et innblikk i hvilken type intervjuer jeg er. Jeg følte meg derfor godt forberedt til selve gjennomføringen med informantene.

4.5.2 Rapportert eller registrert språkbruk?

Reliabilitet kan også handle om mangfoldet av metoder, nemlig at man bruker ulike kilder for data, og det kan for eksempel handle om rapportert og registrert språkbruk, som begge sørger for ulike typer innsikter (Johnstone, 2000:62). Rapportert språkbruk handler om den informasjonen informantene eksplisitt gir om måten de snakker på, og denne informasjonen hentet jeg gjennom direkte spørsmål som «sier du å gjøre eller å gjær», sier du «ei flaske eller ei flaska»? Dette gir innsyn i hvordan informantene ser seg selv og egen språkbruk. Samtidig har jeg også samlet data innenfor registrert språkbruk; hvordan informantene faktisk snakker. Dette har jeg, som nevnt tidligere, gjort gjennom å holde tilbake formålet med studien og intervjuet informantene om ulike tema for å samle inn språklig data i to ulike situasjoner.

4.5.3 Ethiske hensyn til informantene

Studier av denne typen er følsomme for i hvilken grad informantene opplever at deres språk eller dialekt er stigmatisert (Eckert, 2013:15). Det er også sensitivt i seg selv at vi går inn på temaer som handler om sentrale aspekter ved deres livsverden, ved forhold som hverdag, identitet og tilhørighet, noe som kan gi informantene en følelse av å utlevere seg selv. Det er derfor svært viktig at denne studien sikrer at både datainnsamling og måten den behandles på i oppgaven blir gjort på riktig måte av hensyn til informantene. Jeg har derfor vært i dialog med

NSD – norsk senter for forskningsdata³, hvor vi har kommet fram til måter å best mulig sikre dette på. Dette innebærer blant annet at informantene blir gitt tilstrekkelig informasjon og skriver under på samtykkeerklæring, retningslinjer til hvordan datamaterialet behandles og lagres, og at informantene og dataen anonymiseres. Anonymiseringen i oppgaven blir gjort ved at informantene har fått andre navn (Kristin, Kaisa og Karoline for informanter fra Kjøpsvik, og Nora og Natalie for informanter fra Narvik), ved at jeg ikke kommer detaljert inn på informantenes bakgrunn, og ved at jeg i transkriberingen fjerner eller anonymiserer utsagn som kan være med på å identifisere personer, steder eller andre forhold.

Til syvende og sist er vi engasjert i en meningsskapende virksomhet, hvor jeg som forsker har ansvar for å gjøre mitt beste for at informantenes samarbeid er verdt det (Eckert, 2013:25). En viktig del av jobben er altså også å tenke over hva som skjer med kunnskapen jeg genererer. Det er derfor viktig å være bevisst over hvilke mulige virkninger forskningsresultatene og konklusjonene kan ha, og at jeg utnytter den samlede dataen på en best mulig måte.

En vanskelig problemstilling jeg har stått ovenfor er hvorvidt jeg skal nevne Tysfjordsaken⁴ i oppgaven, da det er en omfattende og svært alvorlig sak. Samtidig nevner alle kjøpsvikinformantene mine at de har opplevd grove og opprørende kommentarer knyttet til å være fra Kjøpsvik, med bakgrunn i saken. Jeg har derfor valgt å inkludere dette i analysen, i forhold til at en viss type språkbruk tilsynelatende gir assosiasjoner til saken. Det er også viktig for meg å behandle dette temaet med respekt og alvor, samtidig som jeg ønsker å påpeke at de opplevelsene av hets som informantene forteller om er en faktisk realitet.

³ Prosjektnummer 720605

⁴ Her kan du lese om Tysfjordsaken: <https://www.nrk.no/dette-er-tysfjord-saken--1.13857767>

Del II: analyser og diskusjon

I andre del av oppgaven skal jeg ta for meg selve datamaterialet. Som nevnt i metodekapittelet, skal jeg i første del skrive fram språkportretter av de to hovedinformantene mine, «Kaisa» og «Kristin». Jeg nevner igjen at informantene mine har fått fiktive navn etter hvor de kommer fra, hvor jentene fra Kjøpsvik har forbokstav *K* (Kaisa, Kristin og Karoline), mens jentene fra Narvik har forbokstav *N* (Nora og Natalie). I den språklige analysen skriver jeg kun om de to hovedinformantene Kaisa og Kristin, mens i innholdsanalysen trekker jeg inn utsagn fra alle de fem informantene. Jeg har valgt å bygge det opp slik fordi de to hovedinformantene representerer to motpoler når det kommer til å beholde- eller endre varieteten sin, og jeg ønsker derfor å gå særlig i dybden på disse to. Samtidig oppdaget jeg flere ulike synspunkter fra flere av informantene i intervjuene og parsamtalene, som er interessante å ta med i innholdsanalysen av språkholdninger.

Jeg vil derfor i kapittel 5 skrive fram språkportretter av hovedinformantene Kaisa og Kristin, hvor jeg både sier noe om deres sosiale profil, språket i intervjuet og i parsamtalen, før jeg til slutt sammenligner de to ungdommene. I kapittel 6 skal jeg diskutere funnene gjennom forklaringsfaktorer til hvorfor informantene gjør de språkvalgene de gjør. Her trekker jeg inn akkomodasjonsteorien, teorien om to ulike personlighetstyper og standardiseringsprosesser. I kapittel 7 gjør jeg en innholdsanalyse av i hovedsak de samme to informantene, men her vil jeg også trekke inn utsagn fra alle fem der det er relevant. Her vil jeg samtidig forsøke å si noe om hvilke språkholdninger som finnes hos ungdommene fra Kjøpsvik og Narvik og hvordan disse blir en fjerde forklaringsfaktor for språkvalgene de gjør, sett i sammenheng med forholdet mellom språk, identitet, sted og tilhørighet.

5. Språklig analyse

5.1 Språklige variabler

En språklig variabel er kort forklart «two or more ways of saying the same thing» (Tagliamonte, 2007:191). Det er språktrekk som kan realiseres på ulike måter, en form for valgalternativer i språket som har samme referensielle innhold, for eksempel at personlig pronomen *jeg* kan realiseres som blant annet *æg*, *æi*, *i*, *jæi*, *je*, eller *e*. Språklige variabler blir sett på som en nøkkel til kvantitative tilnærminger til språkvariasjon, ved at språket kan sies å bestå iboende av variabler (Tagliamonte, 2007:191). Dette har vært en viktig oppfatning i sosiolingvistisk forskning siden det ble introdusert av Labov i 1966. Jeg har derfor valgt å benytte meg av bestemte språklige variabler når jeg i denne delen av oppgaven skal prøve å si noe om språket og språkvalgene til ungdommene. Jeg vil ikke kunne sette opp en statistikk med talte varianter, men heller si noe mer overordnet om ulike former forekommer oftere enn andre.

Som nevnt i metodekapittelet har jeg kommet fram til seks språklige variabler jeg ser etter hos informantene. Disse har jeg kommet fram til på to måter; for det første har jeg sett på tidligere forskning for hvilke språktrekk som finnes i kjøpsvikvarieteten og narvikvarieteten, i tillegg til mine egne erfaringer og kunnskaper om varietetene. For det andre har jeg samtidig hatt en åpen inngang til dette, hvor jeg etter å ha samlet inn data og hørt gjennom datamaterialet, har undersøkt hvilke trekk ungdommene selv registrert bruker og rapportert mener er markerte i varietetene. De språklige variablene jeg til slutt endte opp med er følgende:

- i. Realisering av /ll/ [LL]
- ii. Realisering av /nn/ [NN]
- iii. nektingsadverb [NEKT]
- iv. senking av vokaler [SENK]
- v. verb i infinitiv [VINP]
- vi. substantiv, hunkjønn, bestemt for entall [BFSG]

Selv om Kjøpsvik representerer det tradisjonelle, inneholder likevel språket i Narvik former kan betegnes som tradisjonelle (for narvikvarieteten). Jeg har derfor valgt å inkludere en slags standardisert uavhengig form som vil være gjeldende både for kjøpsvikvarieteten og narvikvarieteten i variabelen NN. Her ser jeg altså på både den tradisjonelle, palataliserte kjøpsvikvarianten *majn*, på den standardiserte dentale formen *mann*, og på den tradisjonelle

retroflekse narvikvarianten *manŋ*. Ellers velger jeg å dele de andre variablene inn i to ulike realiseringer, hvor typiske kjøpsvikvarianter blir betegnet som tradisjonelle, og typiske narvikvarianter som moderne. Jeg velger å bruke disse begrepene for å vise et skille mellom det urbane og rurale, hvor det tradisjonelle viser til de lokale formene, mens det moderne representerer de «nye» og overlokale formene som ungdommene møter når de flytter til Narvik. Så selv om retrofleks /nn/ kan være en tradisjonell narvikvariant, er det likevel en form vi finner i byen og ikke i Kjøpsvik, er dermed plassert blant de moderne variantene.

Tabellen nedenfor viser de språklige variablene til venstre, og hvilke ulike varianter jeg velger å betegne som tradisjonell variant, mellomvariant og moderne variant.

	Tradisjonell variant	Mellomvariant	Moderne variant
LL	aʎʎe (palatal)		alle (dental)
NN	manŋ (palatal)	Mann (dental)	Maŋŋ (retrofleks)
NEKT	ikkje		ikke
SENK	fesk		fisk
VINF	å hopp (+apokope)		å hoppe
BFSG	ei flaska		ei flaske

Tabell 2: språklige variabler jeg ser på hos informantene.

Siden jeg skal si noe mer generelt om språket til informantene, vil jeg også trekke fram andre trekk i tillegg til variablene ovenfor dersom dette er relevante markører hos ungdommene.

5.2 Informantportrett av «Kaisa»

“Æ vil sei at æ har nittini prosænt kjøpsvikdialækt, men æ sei *ikke*. Men når gånga sei æ *ikkje*, det kommer vældi an på korsn sætning det e.»

5.2.1 Kaisas sosiale profil

Kaisa er en ungdom som har vokst opp i Kjøpsvik og som nå bor på hybel i Narvik for å gå skole. Hun valgte å flytte til Narvik fordi hun har et nettverk der fra før, og fordi det er nært Kjøpsvik. På fritida liker hun å trene og være sammen med venner, og hun er ofte hjemme i Kjøpsvik i helgene. Hun har mest kontakt med andre ungdommer fra Kjøpsvik, og hun uttrykker at Narvik oppleves mer som et studiested, mens hjemme i Kjøpsvik kan hun slappe mer av. Hun drømmer om å ta videre utdanning i en større by, og hun utelukker ikke å flytte tilbake til Kjøpsvik når hun skal ut i arbeidslivet.

5.2.1 Kaisas språklige profil i intervjuet

Språket til Kaisa i intervjuet karakteriseres i stor grad av tradisjonelle varianter. Hun har ingen realiseringer av palatal /ll/, bare dental, men hun har en del bruk av palatal /n/. Dette varierer litt, hvor hun for eksempel ofte har det i ordet kan: «Det **kan** hjelp vældi på at ongdåmmen fløtta tebake igjæn». Hun har palatal /n/ få ganger i ordet /majn/, men velger ellers dentale varianter. Her fant jeg også ett interessant unntak, hvor hun har én retrofleks realisering: «korsn sei **man** det?». Videre bruker hun tradisjonell variant av nektingsadverbet /ikkje/ få ganger, så her er den moderne varianten /ikke/ dominerende. Dette er også noe hun er bevisst på selv og hun nevner varianten flere ganger som det som skiller henne mest fra kjøpsvikvarieteteten. Hun har mye senking av vokaler, for eksempel i ordene /fløtt/, /flenk/, /bære/ og /gjær/. Dette er ikke alltid konsekvent, da hun også bruker varianten /gjør/ i noen tilfeller. Det mest fremtredende tradisjonelle trekket er infinitiv av verb. Her er alle realiseringene konsekvent apokoptert, for eksempel i /træn/, /væll/ og /lag/. Hun har også a-endelse i svake hunkjønnord, for eksempel /jenta/, /skola/, /vænnegruppa/.

Ellers har hun også andre trekk som karakteriserer den tradisjonelle kjøpsvikvarieteteten. Hun bruker for eksempel variantene /æg/ og /mæg/ av personlig pronomen ofte, samtidig som hun også har en del realiseringer av /æ/ og /mæ/. Hun har mye diftongering, for eksempel i ordene /veit/, /beir/, /meir/, /einaste/, /heilt/, /sei/, /heime/ og /fleire/. Jeg fant ett tilfelle hvor hun ikke har diftongering: «æ vet ikke helt ka mer æ kan sei». Videre er det også ett ord som

konsekvent realiseres med postalveolar frikativ (ʃ), nemlig /mæʃka/ (mærska). Videre realiseres hv-ord med kv, for eksempel i /kværandre/, /kor/ og /ka/. Når det kommer til uttale, har hun særlig trykk på kj-samband i ord som /ççøpsvik/, /ççør/ og /ççenn/. Dette er en affrikat, altså en lyd satt sammen av en plosiv og en frikativ (Abrahamsen, 2002). Dette er særlig vanlig i vestnorske dialekter, men er også ett trekk jeg av egen erfaring vil si at det finnes en del av i kjøpsvikvarieteteten. Til slutt vil jeg også trekke fram enkelte ord som av erfaring også er sentrale trekk ved kjøpsvikvarieteteten. Hun sier for eksempel /fær/ og /fer/ for verbet *å dra*, /vorr/ for *har vært* (pret. av *å være*), og *å vette* til verbet *å vite*, som vi tidligere også har sett at er et sentralt trekk ved språket i Tysfjord (Jahr & Skare, 1996:9).

5.2.2 Kaisas språklige profil i parsamtalen

Mot slutten av parsamtalen fikk Kaisa spørsmål om hun selv tror at hun snakker ulikt i intervjuet og i parsamtalen. Her svarer hun: «næi, det trur æ faktisk ikke æ har gjort. Æ trur æ har snakka ganske likt». Denne rapporterte språkbruken stemmer med det jeg har registrert. Kaisas språk i parsamtalen har veldig mange like trekk som i intervjuet, blant annet er bruken av diftongen, senkede vokaler og apokoperte infinitiver like frekvente. Hun har fortsatt ingen palatal realisering av /ll/, men hun har faktisk *flere* palatale realiseringer av /nn/ enn i intervjuet. Hun bruker /kap/ et fåtall ganger, /map/ flere ganger og hun har én /uppa/. Hun har også her én retrofleks realisering i ordet /taŋŋkræm/, men ellers er det de dentale mellomvariantene som brukes hyppigst. Det er fortsatt en del senking, for eksempel i ordene /flenk/, /læs/, /fæst/ og /trøkk/. Bruk av apokoperte infinitiver er også her konsekvent, for eksempel i ord som /lag/, /tænk/ og /hakk/. Her finner jeg ingen infinitiver med e-endelse.

I variabelen NEKT er det flest forekomster av den moderne varianten /ikke/, men hun bruker samtidig /ikkje/ flere ganger i parsamtalen enn i intervjuet. Hun sier for eksempel: «så e det liksom de som e rar før man snakka så annerledes og det ska **ikkje** ha så mykkje å sei». Når det kommer til variabelen BFGS rapporterer hun at hun har a-endelse, og dette realiseres også i intervjuet i ord som /skola/ og /sia/ (bokmål: ei side).

Når det kommer til andre trekk, er også disse ganske like i parsamtalen som i intervjuet. Hun veksler fortsatt en del mellom /æg/ og /æ/ i personlig pronomen, og hun realiserer ofte *mye* som /mykkje/. Hun har fortsatt KV for HV-ord, som for eksempel /koffør/ og /korsn/. Språket karakteriseres også her av mye diftongering, i for eksempel /heile/ og /meire/, men jeg fant også en monotongering, nemlig at høyt realiseres som /høkt/. Et siste trekk jeg ønsker å trekke fram er presens av verb som enten er apokopert eller har a-endelse. Dette ser vi i ord som /hør/, /prata/, /snakka/ og /førandra/. Nora, samtalepartneren fra Narvik, har konsekvent e-

endelse i disse verbene, realisert som /høre/, /prate/, /snakke/ og /fòrandre/, noe som er karakteristisk for narvikvarieteteten (Jahr & Skare, 1996:14).

5.2.2 Oppsummering av Kaisas språk

Vi har nå analysert Kaisas språk i både intervjuet og parsamtalen, og vi har sett at hun har ganske lik språkbruk i begge situasjonene. Språket karakteriseres av høy bruk av tradisjonelle varianter, og dette har vi sett særlig ved apokoperte infinitiver, senking av vokaler, a-endelse i svake hunkjønnsord og diftongering i ord som /heime/, /sei/, /veit/ og /heile/. Samtidig har hun også noen konsekvente moderne former, for eksempel at hun aldri realiserer /ll/ som palatal, at hun har få palatale realiseringer av /nn/ og at hun bruker mer /ikke/ enn /ikkje/.

Den største forskjellen mellom de to situasjonene er at hun i parsamtalen velger den tradisjonelle varianten /ikkje/ flere ganger enn den moderne /ikke/, og at hun har flere palatale realiseringer av variabelen /nn/. I kapittel 6 skal vi se nærmere på hvilke forklaringsfaktorer som kan ligge til grunn for disse språklige valgene.

5.3 Informantportrett av «Kristin»

«Æ prate egentli like masse kjøpsvikdialækt som narvikdialækt.
For at med èn gang æ blir sint så snakke æ kjøpsvikdialækt.»

5.2.1 Kristins sosiale profil

Kristin er en ungdom som også har vokst opp i Kjøpsvik og som nå bor i Narvik for skolegang. Hun valgte å flytte til Narvik fordi andre ungdommer fra Kjøpsvik skulle dit. Hun sier at avstanden til Kjøpsvik ikke har så mye å si, og at hun like gjerne kunne flyttet til et annet sted som for eksempel Bodø. Hun har et stort nettverk i Narvik, og hadde venner derfra før hun flyttet dit. På fritida liker hun å være med venner, høre på musikk og trene. Hun er sjeldent i Kjøpsvik, og sier at hun ikke kunne tenkt seg å flytte tilbake. Hun uttrykker at hun føler at hun passer bedre inn i byen enn på bygda, og hun ser for seg å bo i Narvik de neste årene. Etterhevet har hun også lyst til å flytte på seg, enten til en større by i Norge eller til utlandet.

5.2.1 Kristins språklige profil i intervjuet

Kristins språk i intervjuet er i stor grad preget av moderne former, men hun veksler samtidig noe mellom moderne og tradisjonelle varianter: «Æ mærke det bare nu når æ prate med nån som har den dialækta at æ **bynne** å **blanqe**».

Hun har ingen palatale realiseringer, hverken i LL eller NN. Det er flest forekomster av dental /nn/, men hun har også noen få retroflekse varianter: /kaŋ/ og /aŋŋa/. Disse er ikke konsekvente, og det er de dentale variantene /kan/ og /anna/ som dominerer. I NEKT bruker hun kun den moderne formen /ikke/, aldri /ikkje/. Det er svært få senkede vokaler, men hun sier for eksempel /førr/ og /gjær/ noen ganger, men bruker mest /for/ og /gjør/. Hun sier /hær/ (bokmål:her), men dette er en moderne variant, da den tradisjonelle kjøpsvikvarianten ville vært /her/. Hun har i størst grad e-endelse på infinitiver, for eksempel /kjenne/, /være/, /gjøre/ og /skjønne/, men det forekommer også noen apokoperte varianter som /væll/, /førtæll/ og /kjenn/. Når det gjelder variabelen BFSG veksler hun mellom -a og -e, hvor hun konsekvent sier /jente/: «æ føle mæ som ei byjente», og /linja/: «det e ei lita linja».

Ellers har hun få forekomster av diftongering, hvor hun sier /eine/ én gang og har noen få forekomster av variantene /sei/ og /heim/. Hun har heller monoftonger som i ordene /mer/, /si/, /hete/, /vet/ og /hjem/. Når det kommer til personlig pronomen, bruker hun bare varianten

/æ/. I uttale av KJ-lyden har hun ikke en affrikat, men en vanlig ustemt palatal frikativ: /çøpsvik/, /çøre/ og /çino/. Hun har KV for HV i ord som /kværandre/ og /kem/, og i presens av verb veksler hun mellom -e: /jobbe/ og /passe/, og -a: /snakka/ og /lika/.

5.2.2 Kristins språklige profil i parsamtalen

På spørsmålet om Kristin tror hun snakker annerledes i parsamtalen enn i intervjuet, svarer hun: «nja (.) [LATTER] æ vet ikke ka æ ska si enn nja [LATTER]», og om intervjuet sier hun: «så æ satt dær med litt sånn Narvik-ord og plutselig sa æ *sir* og så sa æ *sei*». Hun nevner også flere ganger i parsamtalen at hun ofte blander varietetene etter hvem hun snakker med, men da særlig med familie. I registreringen av språk fant jeg ikke så mange forskjeller, men jevnt over står de moderne variantene sterkere i parsamtalen enn i intervjuet.

Hun har fortsatt ingen palatal realisering av /ll/, og i parsamtalen kunne jeg heller ikke finne noen palatale realiseringer av /nn/. Hun sier likevel selv at hun har det i repertoaret sitt, og at hun bruker palataler når hun snakker med familie fra Kjøpsvik: «med [familie] så kan æ si æ *vil ikkje ha det tel middag [...]* også *kval, hun, vann, mann*». Hun har flere retroflekse realiseringer av /nn/, for eksempel i ordene /østlansk/, /kan/ og /blan/te/. Disse er fortsatt ikke konsekvente, men hun bruker de moderne formene oftere i parsamtalen enn i intervjuet.

Når det kommer til variabelen NEKT har hun ingen forekomster av den tradisjonelle varianten /ikkje/, kun den moderne /ikke/. Hun har svært få senkinger av vokaler, men hun har noen forekomster av /bære/, i tillegg til at hun konsekvent bruker den moderne formen /hær/ (bokmål: her). Ellers bruker hun moderne former uten senking som i ordene /bare/, /ting/ og /lyst/. Hun har stort sett bare e-endelse i infinitiver, for eksempel /gjøre/, /prate/, /tygge/ og /høre/, men jeg fant et par tilfeller hvor hun sier /vær/.

Ellers sier hun konsekvent /hjemme/ og /mye/, og bruker bare varianten /æ/ av personlig pronomen. Hun har svært lite bruk av diftongering, bare i ordet /sei/ et par ganger. Ellers velger hun de moderne formene /si/, /hele/ og /mer/.

5.2.2 Oppsummering av Kristins språk

Kristins språk karakteriseres i stor grad av moderne former. Dette ser vi særlig i variablene NN, SENK og VINF. Hun har ingen palatale realiseringer, hverken i intervjuet eller i parsamtalen. Hun har derimot noen retroflekse realiseringer, særlig i varianten /kan/, og det er flere av disse i parsamtalen enn i intervjuet. Hun bruker konsekvent kun varianten /ikke/, og hun bruker bare personlig pronomen /æ/. Verb i infinitiv har stort sett e-endelse, men hun har noen få forekomster av apokoperte former og disse er mer frekvente i intervjuet enn i

parsamtalen. Når det kommer til variabelen BFSG varierer dette, hvor hun i noen ord har konsekvent a-endelse, som i /linja/, mens hun i andre ord har e-endelse: /jente/.

Vi har også sett at hun rapporterer at hun ofte blir «dialektforvirra» og har en tendens til å blande mye, særlig når hun snakker med familie fra Kjøpsvik. Dette kommer ikke tydelig fram i språket i de to situasjonene. Vi kan likevel si at hun bruker flere tradisjonelle former i intervjuet, og flere moderne former i parsamtalen, selv om det er snakk om i liten grad.

5.4 Sammenligning av språket til Kaisa og Kristin

Som jeg har nevnt flere ganger i oppgaven, representerer Kaisa og Kristin to ytterpunkter i oppgaven. Selv om de begge er jenter i samme aldersgruppe oppvokst på samme sted, er det en del forskjeller i språket deres. Vi har sett at Kaisa bruker flere tradisjonelle varianter, for eksempel at hun konsekvent apokoperer infinitiver, at hun har en del senking av vokaler, og diftongering i ord som /sei/, /heim/ og /veit/. Kristin bruker flere moderne varianter som e-endelser i infinitiver, lite senking av vokaler, og hun har monoftonger i ord som /sir/, /hjem/ og /vet/.

Samtidig er de også like på noen områder, for eksempel bruker begge stort sett varianten /ikke/ av variabelen NEKT, og ingen av dem har palatal realisering av variabelen LL. Begge har generelt sett hyppigst bruk av dentale former, selv om Kaisa har flere palataler enn Kristin, og Kristin flere retroflekse former enn Kaisa. Dette har vi særlig sett i ordet /kan/, hvor begge bruker den dentale formen mest, men ved brudd velger Kaisa den palatale /kaŋ/ og Kristin den retroflekse /kaŋ/.

6. Forklaringsfaktorer

I kapittel 6 skal vi se på hva som kan forklare språkbruken til jentene. Her vil jeg først trekke inn de to ulike personlighetstypene vi så på i kapittel 3.2 for å undersøke deres lokale orientering. Deretter skal jeg bruke akkomodasjonsteorien til å forklare forskjellene i språket i intervjuet og parsamtalen, før jeg til slutt kommer inn på noen dialektnivelleringsendenser i Norge i dag og hvordan disse kan forklare språkbruken til jentene.

6.1 Topostatisk og topodynamisk personlighetstype

Som jeg var inne på i kapittel 3, kan vi gjennom å undersøke informantenes personlighetstype si noe om forholdet mellom språk og sted. Ved å plassere informantene på en skala mellom lokalt og globalt orientert, kan vi forklare språkvalgene de gjør. På den ene enden finner vi den topostatisk, lokalt orienterte som gjerne benytter tradisjonelle varianter, og på den andre ligger den topodynamisk, globalt orienterte som ofte velger de moderne formene. Målet er å si noe om i hvilken retning informantene heller, da ingen kan sies å være entydig topostatisk eller topodynamisk (Hårstad, 2010:311).

6.1.1 Kaisa som topostatisk personlighetstype

Kaisa heller i stor grad mot den topostatisk delen av skalaen. Hun er ei jente med stort nettverk i Kjøpsvik, og som ofte er hjemme i helgene. Det virker som hun har stor tilhørighet til stedet: «æ har jo levd heile livet mett i Kjøpsvik og æ veit kordan det e og æ veit kem som bor dær og man har et godt samhold med alle som e dær og æ føl ikke at æ bi utestengt på nån måta». Denne tilhørigheten og identifiseringen med stedet kommer også fram i pronomenene hun bruker; når vi snakker om Kjøpsvik bruker hun ofte pronomenet «vi». Hun sier for eksempel «vi e søtti eleva på skola» selv om hun ikke går ved skolen i Kjøpsvik, og «vi træng ju folk i Kjøpsvik» når hun snakker om hvorvidt unge fra Kjøpsvik ønsker å etablere seg der. Stedslojaliteten viser seg også i språket hennes, ved at vi i den språklige analysen så at hun ofte velger tradisjonelle former i kjøpsvikvarieteteten. Jeg får inntrykk av at det er viktig for henne å bruke tradisjonelle varianter, da hun sier at «andre så har fløtta fra Kjøpsvik har endra dialækta si ekstremt te narvikdialækt og det har æ kommentert på at det e vældi feil» og at «man ska stå førr dær man e fra og det e ikke en skam kordan du prata». Hun er dermed opptatt av å vise sin tilhørighet til Kjøpsvik gjennom språket.

Selv om hun i stor grad viser tegn til en topostatisk personlighetstype med tradisjonelle normer og handlingsmåter, er hun også topodynamisk til en viss grad. Når hun får spørsmål om hun ønsker å flytte tilbake til Kjøpsvik sier hun:

æ kunna tænkt mæ å forn te Kjøpsvik men det e liksom ikke final answer (..) æ kunne også tænkt mæ å bodd i en by et anna sted som bi nåkka heilt nytt (..) bi kjent med heilt nye personligheta og andre dialækta og sånt (.) Bære før å liksom se korsn det e, og se korsn andre folk e mot nån som kåmmer langt bort ifra. (Kaisa i intervjuet)

Hun er altså også globalt orientert i form av at hun ønsker å bo i en større by og møte nye mennesker, men hun heller samlet sett mer mot den topostatisk enden av skalaen ved at hun samtidig er opptatt av å vise hvor hun kommer fra.

6.1.2 Kristin som topodynamisk personlighetstype

Kristin viser flere tegn som heller i retning mot den topodynamiske personlighetstypen. Hun sier for eksempel flere ganger at hun identifiserer seg som ei byjente: «man blir litt annerledes når man voks opp på bygda i forhold til i en by [...] Det va dæffør æ aldri på en måte passa inn før æ va meir byjente enn bygdejente». Dette vises også i pronombruken, hvor hun ofte bruker «vi» om Narvik og «de» om Kjøpsvik. Hun bruker ikke lengre «hjem» om Kjøpsvik, men hun sier at hun drar dit på besøk, og når jeg spør henne om hvor hun forteller andre at hun er fra, sier hun «æ bruka å sei æ e fra Narvik men æ e egentlig fra Kjøpsvik. [...] Så det fall mæ ikke naturlig å si æ e fra Kjøpsvik lenger». Hun kan ikke tenke seg å flytte tilbake til Kjøpsvik, samtidig som hun heller ikke ønsker bo i Narvik hele livet. Hun sier at hun har lyst til å flytte til en større by: «kanskje til og med til utlandet. Men Trondheim eller Oslo eller holdtpå si Bergen og Kristiansaṅ (.) uansett bare opplev nå anṅa enn Kjøpsvik og Narvik». Denne overlokale tilnærmingen korrelerer også med de språklige valgene hun tar. I den språklige analysen så vi at hun ofte velger de moderne formene, og hun rapporterer også at hun bevisst bruker varianter som ansees som sentrale trekk ved narvikvarietetten. Jeg vil samlet sett derfor plassere Kristin ganske langt mot den topodynamiske typen på personlighetsskalaen.

Det er også viktig å påpeke at selv om Kristin ikke lenger forteller nye mennesker at hun kommer fra Kjøpsvik, snakker hun fortsatt fint om bygda. Hun sier for eksempel at «det e mye å gjør der og det e en fin plass. [...] du bli jo vældi nær med de du e rundt (.) alle kjenne

alle ganske godt». I kapittel 7 skal vi se at det er andre faktorer som spiller inn på at hun velger å identifisere seg som narviking, blant annet holdningene hun blir møtt med.

6.2. Akkomodasjonsteorien

Akkomodasjonsteorien kan brukes til å forklare språkvalgene ungdommene gjør i de to samtalsituasjonene. I den språklige analysen så vi at begge informantene hadde få forskjeller i språket i intervjuet kontra i parsamtalen, og at Kaisa i stor grad brukte tradisjonelle former i begge, mens Kristin oftest tydde til de moderne variantene. Det er likevel noen få forskjeller, og dermed en liten grad av språktilpasning.

Kaisa bruker flere tradisjonelle varianter i møte med Nora i parsamtalen, enn hun gjør med meg i intervjuet. Dette kan kalles for *divergering*, altså at hun skifter bort fra talespråket til samtalepartneren og heller opprettholder sitt eget særpreg (Giles & Smith, 1972:52). Denne atferden henger sammen med det vi tidligere har sett om at hun er sterkt lokalt orientert og en topostatisk personlighetstype. Hun er opptatt av å bruke tradisjonelle trekk for å signalisere sin tilhørighet til Kjøpsvik, og dette kommer fram i parsamtalen hvor hun ikke bare opprettholder språket fra intervjuet, men også velger *flere* tradisjonelle varianter. Dette så vi ved at hun hadde flere forekomster av nektingsadverbet /ikkje/ og flere palatale realiseringer av /nn/ i møte med Nora. Dette kaller Giles & Smith (1972) for *casual attribution theory*, det vil si at vi evaluerer samtalepartneren basert på språklig atferd, og bruker konvergeringen som et symbol for gruppetilhørighet og særpreg (s. 51). Her framhever hun de tradisjonelle trekkene sine for å vise en avstand til språket til samtalepartneren, det være seg bevisst eller ubevisst.

I motsetning til Kaisa, viser Kristin større tendens til konvergering. Hun tilpasser språket sitt mer i retning samtalepartneren, hvor hun i intervjuet med meg brukte flere tradisjonelle varianter, og i parsamtalen med Nora brukte flere moderne varianter. Dette kan være det Giles & Smith (1972) kaller *similarity-attraction process*, altså at man tilpasser språket nærmere samtalepartneren for å få hennes sosiale bekreftelse, og jo større ønske om bekreftelse – jo større tendens til konvergering (s. 47). Dette kan særlig forklare språket til Kristin i parsamtalen, basert på det vi har sett tidligere om at hun anser seg selv som byjente og føler en sterk tilhørighet til Narvik. I parsamtalen bruker hun flere moderne former som også Nora bruker, noe som kan tyde på at Kristin ønsker å vise en form for sosial tilhørighet til samme gruppe som Nora. I intervjuene med meg konvergerer hun til å bruke flere tradisjonelle former, noe som kan vise en slags sosial tilhørighet til at vi begge er fra Kjøpsvik. Hun blir

derfor påvirket av min språkbruk til å velge tradisjonelle former, selv om hun flere ganger sier at dette er ubevisst: «æ märke det bare nu når æ prate med nån som har den dialækta at æ bynne å blan̄ne».

Det at jentene viser liten grad av språklig tilpasning kan tyde på at de er opptatt av å vise sin tilhørighet gjennom språket. Kaisa velger å stå støtt i kjøpsvikvarietetet for å signalisere tilhørighet til bygda, mens Kristin bruker sentrale trekk ved narvikvarietetet for å vise tilhørighet til byen samtidig som hun innimellom velger tradisjonelle varianter i møte med meg. Dette speiler også personlighetstypene deres, da den topostatiske Kaisa er lokalt orientert og divergerer ved å framheve de tradisjonelle trekkene i møte med Nora fra Narvik, mens Kristin, som har noe tilhørighet til begge stedene, konvergerer i retning kjøpsvikvarietetet med meg og i retning narvikvarietetet med Nora.

6.3 Dialektnivellering

En tredje faktor som kan forklare språkbruken til ungdommene er *dialektnivellering*. I kapittel 2.3 så vi at det foregår en dialektnivellering i Norge hvor tradisjonelle trekk blir erstattet av regionale trekk, og at særlig talemålet til unge kan si oss noe om hvilken retning språkutviklingen er på vei. I den språklige analysen fant vi at informantene hadde enkelte trekk som karakteriseres som moderne. For eksempel bruker begge oftest nektingsadverbet /ikke/ til fordel for den tradisjonelle /ikkje/, de har flest dentale realiseringer av /nn/ og ingen palatal eller retrofleks realisering av /ll/. Disse språkvalgene kan dermed være et resultat av en samfunnsmessig urbanisering hvor skillet mellom by og bygd er blitt mer flytende, og økt mobilitet og språkkontakt har ført til at standardformer får større innpass i både regionale og lokale varieteter. Dentale varianter som /kan/, /man/ og /alle/ kalles gjerne standardvarianter, og det samme gjelder varianten /ikke/. Samtidig kan også den retroflekse /kaŋ/ og /maŋ/ karakteres som en slags kompromissvariant mellom palatal og dental variant (Røynealand, 2017:98). At det er ungdommene som står for disse endringene vises også i oppfatninger de har, for eksempel når Kaisa sier at «de eldre som e kjøpsvik-kjøpsvik-folk og de snakka vældi sånn kjøpsvik (.) så når man hør på de prat så bi mann litt sånndærrane språkførvirra. (.) Då bi mann litt sånn meire sæsjøll». Det kan vise til at de eldre snakker «ekte» tradisjonell kjøpsvikvarietet, mens de unge i større grad bruker det som anses som moderne former.

Dette er også noe ungdommene selv har reflektert over, for eksempel i parsamtalen mellom Kaisa og Nora. Her snakker de om ungdommers språkbruk, og Nora spør om ungdommene i

Kjøpsvik er i en «overgangsfasegenerasjon», hvorpå Kaisa svarer at «på en måte ja (.) ænkelte a åss vil æ sei at hälla litt meire mot Narvik vess æ kan sei det sånn (.) enn de som faktisk hälla mot Kjøpsvik på en måte». Dette gir enda en indikasjon på at flere ungdommer gjør språkvalg i retning mot de urbane og moderne narvikvariantene. Videre sier også Nora at «vi e liksom litt sånn oslo-folk vi», altså sammenligner hun språket i Narvik med Oslo, i forhold til andre varieteter i Nord-Norge, noe som kan tyde på at språket i Narvik virker som en slags standard som ligger nærmere standardisert østnorsk enn andre varieteter i regionen.

7. Innholdsanalyse og diskusjon

I denne delen av analysen skal jeg gjøre en fortolkende innholdsanalyse av datamaterialet. Jeg skal i hovedsak se på hvilke språkholdninger ungdommene har, både det de direkte sier i intervjuene og parsamtalene, men også i forhold til de språkvalgene de gjør. Språkholdninger er psykologiske tilbøyeligheter som må studeres slik de kommer til uttrykk gjennom verbale ytringer, og kan for eksempel komme konativt til syne gjennom måten man handler på (Kulbrandstad, 2015:249). Jeg kan på den måten også si at dette kapittelet virker som en slags fjerde forklaringsfaktor på språkhandlingene som vi så på i språkanalysen. Samtidig som jeg har fokus på Kristin, Kaisa og Nora, vil jeg nå også trekke inn interessante kommentarer fra «Karoline» og «Natalie» som et supplement i de ulike tematikkene. Vi skal blant annet se nærmere på språkpurisme, på stedsidentitet og forskjellen mellom byen og bygda, og hvordan ungdommene bruker språket som identitetshandlinger.

7.1 Språkholdninger og språkideologi

Begrepene språkholdning og språkideologi er komplekse språklige størrelser som kan være vanskelig å forklare. I denne oppgaven har jeg valgt å i hovedsak følge Kulbrandstad (2015) sin definisjon, nemlig at «Språkholdninger er innstillinger eller tilbøyeligheter som ligger til grunn for mer eller mindre fordelaktige eller ufordelaktige vurderinger av språk, språkvarieteter, måter som språk og språkvarieteter blir brukt på, eller andre forhold som har med språk å gjøre» (Kulbrandstad, 2015:250). Jeg skal prøve å undersøke både de eksplisitte, bevisste holdningene som kommer direkte til uttrykk gjennom det ungdommene sier, og de implisitte, ubevisste holdningene som jeg må tolke frem. Videre kan vi også snakke om språkideologier, som er overordnede forestillinger som språk og forholdet mellom språk og sosiale eller kulturelle forhold, som språkholdninger er konkrete uttrykk for (Hårstad et al., 2021:45). Jeg skal særlig komme inn på ideologien språkpurisme.

7.1.1 Språkpurisme

Språkpurisme er en språkideologi som bygger på et essensialistisk syn på identitet og tilhørighet, hvor man har en forestilling om at språklige varieteter kan utvikle seg til å bli «urene» om man endrer på språket sitt (Røyneland, 2017:101). Dette er en ideologi som står sterkt hos de fleste informantene, og de kommer til uttrykk gjennom at de har en negativ holdning til det å endre på dialekten sin. Vi kan særlig se det hos Kaisa som sier at det er veldig feil når folk som flytter fra Kjøpsvik endrer dialekten sin i retning narvikvarietetten: «æ syns ikke det e heilt rætt å gjør førr du e ju ikke fra Narvik». Dette er noe hun kommer inn på

flere ganger både i intervjuet og i parsamtalen, noe som tyder på at hun har en sterk puristisk språkideologi.

Det er tydelig at flere har en essensialistisk oppfatning av språk og tilhørighet, for eksempel når Kristin sier at hun «ikke har et godt forhold til min *egentlige* dialækt», eller når Kaisa sier at «då bi man litt meire *sæsjøll*» når hun snakker med eldre folk fra Kjøpsvik, eller at Karoline sier at «dialækta har bidd vanna ut». Her kommer den essensialistiske, puristiske språkideologien til syne gjennom at man har én ekte og ren dialekt, og når man endrer den i retning tradisjonelle varianter, blir man mer seg selv, mens når den endres mot det moderne blir den vannet ut.

Det virker dermed som at en gjennomgående puristisk holdning hos informantene bygger på at du enten snakker kjøpsvikvarieteteten eller narvikvarieteteten, og at å bli påvirket i den ene eller andre retningen er «feil» eller «rart». Et eksempel er fra samtalen mellom Nora og Kristin, hvor Kristin sier at hun ofte blander varietetene, men snakker mest narvikdialekt når hun er i Narvik. Da svarer Nora at: «det e sjeldent æ hør du sir på en måte feil». Altså gir hun uttrykk for en puristisk språkideologi ved at Kristin gjør «feil» når hun bruker varianter fra kjøpsvikvarieteteten i samtaler med henne. Oppsummeringsvis har vi sett at den språkpuristiske ideologien kommer til uttrykk ved at for ungdommene fra Kjøpsvik er det kjøpsvikvarieteteten som er den *egentlige* varieteteten, og endringer i retning den moderne narvikvarieteteten blir *feil*, mens for ungdommene fra Narvik vil en endring av narvikvarieteteten i retning den tradisjonelle kjøpsvikvarieteteten bli feil. Dette er en generell holdning som også bekrefter det Røyneland (2017) konkluderer med i hva som skal til for å høres ut som du hører til i det senmoderne Norge; nemlig at du aller helst burde snakke den lokale dialekten og ikke knote, blande- eller veksle mellom dialekter (Røyneland, 2017:103).

7.2 Språk og status

Forholdet mellom språk og status dukker opp flere steder i bærebjelkene i sosiokulturell språkforskning, som i for eksempel språkets indeksikalitet og språk og makt (Hårstad et al., 2021:36). I dette delkapittelet skal vi komme nærmere inn på hvordan ungdommene beskriver de to varietetene i Kjøpsvik og Narvik, om språklig hierarki og forholdet mellom majoriteten byen og minoriteten bygda.

7.2.1 «De snakka fise fint og vi snakka røfft»

Ordene som ungdommene bruker når de beskriver de to varietetene kan sies å være verdiladet. Ordene kan plasseres på en fint-bredt-akse, som kan forstås som en konseptualisering av et språklig rom hvor det «normale» språket inntar sentrum og er omringet av andre varieteters ulike grad av «bredhet» (Hårstad et al. 2021:65). Her er det tydelig at narvikvarietetten inntar sentrumsposisjonen som det «fine» språket, mens kjøpsvikvarietetten heller mer mot det «brede». I parsamtalen mellom Kaisa og Nora snakker de om narvikdialekten i forhold til andre nordnorske varieteter. Kaisa bruker begrepet «fise fin» når hun skal sette ord på narvikvarietetten, hvorpå Nora sier seg enig og legger til at «Narvik e litt sånn weak point, førdi at vi har litt sånn finere». Også Kristin har denne oppfatningen av narvikvarietetten, og hun sier at «hær i Narvik e det liksom litt sånn søt-stræng». Narvikvarietetten blir beskrevet med ord synonyme med fint-aksen, og viser dermed til noe sofistisert og proper (Hårstad et al., 2021:65).

På bredt-aksen på motsatt side av skalaen, finner vi synonymer som gjerne viser til noe grovt og uraffinert (Hårstad et al., 2021:65). Når ungdommene skal beskrive kjøpsvikvarietetten, bruker de ikke ordet bredt direkte. De bruker heller andre adjektiver som gjerne har en mer negativ verdiladning, slik som «røfft», «sur», «hakkåt», «aggressivt» og «intenst». Kristin nevner flere ganger at «æ kunne bli opplevd som sur bare på grunn av måten æ snakka på», altså opplever hun at også andre assosierer kjøpsvikvarietetten med noe «bredt» og «uraffinert». Også Kaisa prøver å sette ord på varietetten: «i Kjøpsvik så e det sånn “chu chu chu chu” hakkåt liksom [LATTER]», i motsetning til i Narvik hvor hun sier at «det e liksom likens heile veien». Nora viser også en oppfatning av kjøpsvikvarieten som annerledes. Når Kristin viser eksempler på hvordan hun bruker kjøpsvikvarietetten i språklig samhandling med familien, sier Nora «næi æsj [LATTER]» og «[LATTER] sær “ikkje” hærregud så kleint». Dette kan basere seg på at hun ikke er vant til å høre Kristin bruke kjøpsvikvarietetten, og at utsagnene er en spontan reaksjon på at Kristin bryter med oppfatningen Nora har av henne. Samtidig er det nærliggende å tro at det også ligger til grunn en type taus kunnskap om at kjøpsvikvarietetten har lavere verdi enn narvikvarietetten.

7.2.2 Byen med stor B

Oppfatningen av at noen varieteter tilegnes høyere eller lavere verdi kan knyttes til Pierre Bourdieus tanke om språk som et lingvistisk marked. Det innebærer at ulike språk står i ulike «kurs» i samfunnet, og at en språkbruker hele tiden gjøre små underbevisste vurderinger av hva som «lønner seg» i språklig samhandling (Hårstad, et al. 2021:55). Språk settes dermed

inn i et slags hierarki, eller rom som vi var inne på i avsnittet ovenfor, hvor språkene med høyest verdi inntar et sentrum eller høyest rangering, og at resten av språkene rangeres etter verdi eller «bredhet» (Hårstad, et al.:55).

Denne språkideologien ser jeg også hos ungdommene når de snakker om språket i byen og i bygda. Både det vi så ovenfor i forhold til begrepsbruk ved at kjøpsvikvarietetten er «røff» og har lavere verdi, mens narvikvarietetten er «fisefin» og får en høyere posisjon i hierarkiet, men også når ungdommene snakker om de to varietetene og stedene mer generelt. I parsamtalen med Kristin sier Nora at «vi kan bægge bi enig om at i Narvikregionen så e det vel mer vanlig, eller tøft, å snakke narviking, enn Ballangen og Kjøpsvik og sånn». Her setter de varietetene i et hierarki hvor narvikvarietetten står høyere enn både ballangsvarietetten og kjøpsvikvarietetten, og dermed også tilenger den en høyere verdi. Det henger gjerne sammen med det vi så i kapittel 6.3 om standardisering, hvor narvikvarietetten har status som en type standardvarietet i forhold til bygdevarietetene i regionen. Dette ser vi også hos Kaisa som sier at «når det liksom kommer nån som e fra Kjøpsvik så bi det nå heilt anna. Då e det meire de som bi kommentert på før at de e annerledes enn resten av *standarden* her [i Narvik]». At ungdommene har internaliserte normer om at narvikvarietetten står høyere i hierarkiet i samfunnet generelt, kan også ha en sammenheng med at byen blir sett på som en majoritet og «det vanlig». Dette er en generell oppfatning som særlig kommer tilsyne ved at ungdommene ofte betegner Narvik som «Byen» med stor B. En tydelig oppfatning av Byen og narvikvarietetten som det «vanlige» ser vi i parsamtalen mellom Kristin og Nora, hvor Kristin begrunner det at Nora har et godt forhold til egen dialekt med at «men det e jo fordi du kommer fra Narvik». Den samme oppfatningen har Natalie, som sier at «æ har aldri tenkt over kordan æ prate hær i Narvik», altså kan vi si at hun selv opplever at hun følger en standard og snakker det «vanlige» og «naturlige» språket.

Vi har nå sett at det ligger en felles taus kunnskap hos ungdommene om hvilken verdiladning de ulike varietetene har. Øverst i hierarkiet, eller i sentrum av rommet, finner vi narvikvarietetten som fungerer som en standard i regionen og som blir beskrevet som «fisefin». På motsatt side av skalaen ligger kjøpsvikvarietetten som «noe annerledes», en «røff» og «intens» måte å snakke på som blir tilegnet lavere verdi. Selv om vi har sett at for eksempel Kaisa anser kjøpsvikvarietetten som en personlig høy verdi for henne ved at det er viktig for henne at hun og andre ungdommer fra Kjøpsvik bruker den, ser vi likevel at hun er klar over at i språksamfunnet ligger det en internalisert, *generell* oppfatning av varietetene

hvor narvikvarietetten står høyere enn kjøpsvikvarietetene. Blant annet gjennom at hun beskriver narvikvarietetten som «fin» og en «standard».

7.3 Språk og identitet

I det siste delkapittelet av innholdsanalysen skal vi undersøke hvilke holdninger ungdommene har til språk og identitet. Vi skal komme inn på hvordan språk kobles direkte til stedstilhørighet, hvordan språk blir symbol for *noe annet*, og hvordan ungdommene konstruerer sin egen identitet gjennom språkhandlinger.

7.3.1 «Næstn som en bunad ikke sant?»

Når Nora og Kristin diskuterer språket til Matoma, sier Kristin at «måten du snakke på fortælle kor du e fra (.) næstn som en bunad ikke sant?», og knytter dermed språk direkte til sted og stedstilhørighet. Dette ser vi også hos Kaisa som sier at de som legger vekk dialekten sin «lægg ju fra sæ en del av sæ og sin familie [...] det e ju på en måte identifikasjon», og hos Natalie som sier at «[språk] e jo en type identitetsmarkør da (..) at folk skjønne kor du e fra og sånt».

Det kan med andre ord virke som om ungdommene har en essensialistisk oppfatning av identitet, ved at språket knyttes direkte til et opprinnelsessted, som en markør for hvor du kommer fra og hører til. Dette er en holdning til språk og identitet som hører til den tradisjonelle dialektologien, og som fortsatt er levende blant folk flest (Røyneland, 2017:94). Den bygger på tanken om at identiteten er uløselig knyttet til et opprinnelsessted, og kommer til syne gjennom måten du snakker på. Når vi snakker om at språk forbindes med ei bestemt bygd eller en by, er det ikke først og fremst det geografiske området på kartet vi tenker på. Snarere er det de mennesketypene, aktivitetene og verdiene som vi forbinder med stedet, vi assosierer til (Hårstad et al., 2021:182). Det er altså ikke koordinatene til Narvik vi tenker på når vi hører noen snakke narviking, men de menneskene vi kjenner fra byen, erfaringene vi har eller det vi kjenner fra rykte og omdømme. At det viser hvor du kommer fra, er det mest frekvente svaret ungdommene gir på spørsmål som handler om språk og identitet, som særlig kommer fram når de diskuterer tilfeller hvor tenkte og konkrete personer endrer eller holder på dialekten sin. Det bekrefter også de tendensene vi har sett tidligere om at det er naturlig for Kaisa å bruke kjøpsvikvarietetten for å vise stolthet til hjemstedet, mens det for Kristin er viktig å bruke narvikvarietetten for å signalisere tilhørighet til byen.

7.3.2 Ikonisering og språk som symbol

I tillegg til å fungere som stedsmarkør, kan språk også knyttes til bestemte stereotyper og assosiasjoner til ulike menneskegrupper. Dette kalles *ikonisering*. Det skjer ved at vi har positive eller negative assosiasjoner til en gruppe personer, og disse holdningene vekkes av- og knyttes til bestemte språk eller språktrekk (Kulbrandstad, 2015:251). Holdningene vi har til personene smitter altså over på språket. Denne ikoniseringen nevner alle kjøpsvikinformantene mine at de har opplevd å bli møtt med av nye mennesker i Narvik. Kristin sier for eksempel at reaksjonene hun får når hun bruker trekk fra kjøpsvikvarietetten, er grunnen til at hun bytter om og forteller at hun kommer fra Narvik. Hun kommer med eksempler på kommentarer: «*ugh* og *herreguuud* (.) og *du e fra bygda, du ja*», mens hun imiterer en negativ mimikk og tonefall. Også Kaisa eksemplifiserer med «de dissa vældi dialækta, og at det e så *schtøkt* i kjøpsvik og masse sånt [...], vi e vældi plaga før det».

Jeg har også en oppfatning av at kjøpsvikinformantene blir møtt med negative holdninger knyttet til det å være fra Tysfjord når de bruker typiske trekk assosiert med området. Her er et utdrag fra intervjuet med Karoline:

J: ka e det dæm ser ned på?

Karoline: dialækta.

J: e det dialækta først og fræmst?

Karoline: ja (...) æ trur de har hørt vældi mye negativt om Tysfjord og sånn (Karoline i intervjuet)

Dette ser vi også hos Kaisa og Kristin. Kaisa sier at «første fokuset det e tysfjordsaken og sånn» når jeg spør om noen har kommentert måten hun snakker på, og Kristin sier at «æ trur aldri æ har prata med et menneske fra Narvik som *ikke* har nævnt Tysfjordsaken⁵» når hun forteller at hun kommer fra Kjøpsvik. De opplever å bli møtt med fordommer mot Tysfjord, både basert på at de sier de er fra Kjøpsvik, men også rent basert på at de snakker kjøpsvikvarietetten. I tilknytning til Tysfjordsaken, nevner også flere av ungdommene at de i samme situasjon har opplevd å få kommentarer som «herregud du e ju innavl», og en informant sier at «æ har blant anna opplevd å bi sport om vi driv med incest». Dette er alvorlige og illevarslende kommentarer som det er opprørende å høre at informantene har fått,

⁵ Jeg ønsker ikke å komme nærmere inn på Tysfjordsaken, men du kan lese om den her: <https://www.nrk.no/dette-er-tysfjord-saken--1.13857767>

selv om de sier at de har opplevd det som spøk⁶. Det kan virke som at enkelte ungdommer har et forhold til Kjøpsvik gjennom rykte og omdømme, for eksempel gjennom det de har hørt eller lest om Tysfjordsaken, og at disse aktiveres og får utløp i møte med personer fra Kjøpsvik som bruker kjøpsvikvarietetten eller språktrekk assosiert med Tysfjord. Dette er en *ikonisering* av språket som informantene mine sier de har opplevd å bli møtt med.

Vi kan se at språk, identitet og gruppe henger sammen også for kjøpsvikinformantene gjennom hvordan de beskriver en typisk kjøpsviking eller narviking. De fikk spørsmål om dette i intervjuet, og to av dem begynte å snakke om språk nesten med én gang. Kristin sier om en typisk kjøpsviking at hen er «tøff i kjæften [LATTER] det e jo litt sånn (.) æ holdt på å si størtt språk (.) prate vældi sånn intænst», og når Kaisa blir spurt om å beskrive en typisk narviking svarer hun «kordan æ ville beskrevv en typisk Narvik (...) Ehm (..)Det e ju dialækta da (.) At de sei *sir* og *ikke*». Ved at de direkte knytter stereotypiske personer til språk kan vi si at også Kaisa og Kristin har en slags ikoniserende holdning til kjøpsvik- og narvikvarietetten. Erfaringene de har med stedene og ulike mennesketyper er altså med på å forme forventningene eller fordommene de har om folk som snakker på en bestemt måte (Hårstad et al., 2021:182).

7.4 Språkhandlinger = identitetshandlinger

For å oppsummere det vi har funnet i kapittel 7, kan vi sette et likhetstegn mellom språk og identitet. Dette har vi sett ved at noen ungdommer velger å holde på dialekten sin for å vise tilhørighet, mens andre bytter dialekt for å bli oppfattet på en bestemt måte av andre, og ved at ungdommene blir møtt med fordommer knyttet til stedet de er fra gjennom måten de snakker på. Språkhandlinger *er* identitetshandlinger (Hårstad et al., 2021:42). Vi har gjennom ungdommenes rapporteringer av språk og identitet sett at de i stor grad har en essensialistisk oppfatning av identitetsbegrepet. Men, ved å studere de språkhandlingene de gjør, kan vi også se tendenser som bygger på en sosialkonstruktivistisk forståelse av identitet, nemlig at vi kan konstruere nye identiteter gjennom blant annet språket. Dette ser vi særlig hos Kaisa som bruker flere tradisjonelle varianter i møte med ungdommen fra Narvik for å styrke sin tilhørighet til stedet, og særlig hos Kristin som bytter på varietetene etter hvem hun snakker

⁶ Jeg ønsker å nevne at dette er kommentarer som informantene har fått etter at de flyttet til Narvik, men at det synes å være noe som har skjedd et én til et fåtall ganger. Det er også viktig å få fram at dette ikke synes å være noe generaliserende oppførsel – men heller enkelttilfeller av enkelte ungdommer som ikke har kunnskap om saken.

med for å kunne styre hvordan andre oppfatter henne. Vi har sett at hun velger narvikvarietetten i møte med ungdommer fra Narvik fordi hun føler en tilhørighet til byen, og fordi hun ønsker at andre skal oppfatte henne som ei byjente. Hun konstruerer dermed en identitet gjennom de språkvalgene hun gjør, basert på tanker hun har om hvem hun hører sammen med og hvordan hun ønsker at andre skal vurdere henne. At Kristin har en sosialkonstruktivistisk holdning til språk kommer særlig til syne i dette sitatet: «med ungdomman fra Kjøpsvik så hold æ på Narvikdilækta på trass bare for å vise dæm at æ vil ikke være dær du e fra». Her sier hun at hun bruker språket som et middel til å vise avstand til Kjøpsvik, og at hun heller identifiserer seg med Narvik.

Videre nevner også flere av ungdommene at språket påvirker hvordan andre oppfatter deg, for eksempel sier Kristin at «det [dialekt] har ganske mye å si på kem du e og kordan du blir behandla og ka folk tænke om dæ», Natalie sier at språk kan si noe om «oppvekst og klasseforskjell kanskje da», og Kaisa sier at «du førandra både måten folk ser på dæ og måten du snakka på». De er bevisste på at språket ikke bare forteller deg hvor du kommer fra, slik vi var inne på tidligere, men at det også sier noe mer om din identitet og hvordan du er som person. De snakker om det som kalles tilskrevet identitet (Mæhlum, 2008:111): andre foretar seg en identifisering av deg basert på måten du snakker på, med de holdningene, fordommene og assosiasjonene de har til språket. Og ved å gjøre ulike språkvalg, slik som når Kristin velger å bruke narvikvarietetten, kan hun styre hvilken identitet samtalepartnerne gir henne.

Avslutningsvis ser vi flere språkideologier og språkholdninger blant ungdommene som direkte knytter språk og identitet sammen. Vi har sett at flere har en sterk puristisk språkideologi hvor du helst skal snakke den rene, lokale varietetten for å høre til, og en ideologi hvor de ulike varietetene blir rangert i et språklig hierarki. Alle har en holdning til narvikvarietetten som noe «fisefint» og proper, og kjøpsvikvarietetten som «røff» og uraffinert. Vi har sett en essensialistisk forståelse av identiteten ved det de sier om at det finnes en «egentlig» dialekt, gjerne representert av de eldre og «ekte» språkbrukerne, men de viser samtidig et sosialkonstruktivistisk handlingsmønster når de konstruerer egne identiteter for å påvirke hvordan de oppfattes av andre. Ungdommene er med andre ord svært bevisste på at språk spiller en sentral rolle på individets identitet, selv om de kan synes at det er vanskelig å sette ord på det.

8 Oppsummering og avslutning

I denne oppgaven har jeg undersøkt hva som karakteriserer språket til to unge kjøpsvikinger som har flyttet til Narvik for videre skolegang. Jeg har også sett på mulige faktorer som kan forklare språkvalgene ungdommene tar, i tillegg til å undersøke hvilke språkholdninger som finnes blant fem ungdommer fra Kjøpsvik og Narvik. Jeg vil oppsummere funnene mine i lys av de tre forskningsspørsmålene jeg introduserte i kapittel 1.1.

A) *Hva karakteriserer det språklige repertoaret til ungdommene og varierer de språklige realiseringene etter hvem de samtaler med?* Her har vi sett at «Kaisa» i stor grad bruker tradisjonelle varianter fra kjøpsvikvarietet, som for eksempel senking av vokaler, diftongering, apokoperte infinitiver og -a endelse i svake hunkjønnsord. Hun sier selv at hun er opptatt av å bruke kjøpsvikvarietet etter at hun flyttet til Narvik, men at hun også tillater seg å bruke enkelte moderne former. Vi har for eksempel sett at hun oftere velger nektingsadverbet *ikke*, og at hun har flere dentale enn palatale realiseringer av NN og LL. Det er lite variasjon mellom språket i de to samtalesituasjonene, men vi så at der det var forskjell var det i retning tradisjonelle former. Hun divergerte og brukte flere tradisjonelle former i parsamtalen enn i intervjuet. Motsatt, fant vi at Kristin som oftest tyr til moderne varianter fra narvikvarietet, for eksempel at hun har e-endelser i infinitiver, lite senking av vokaler og en del retroflekse realiseringer av NN. Også Kristin viser liten grad av språklig variasjon i de to samtalesituasjonene, men vi så at hun konvergerer i møte med samtalepartneren. I intervjuet brukte hun flere tradisjonelle varianter, mens i parsamtalen flere moderne.

B) *Hva kan forklare språkvalgene som ungdommene gjør?* En av de viktigste forklaringsfaktorene er jentenes grad av lokal orientering. Kaisa har i stor grad en topostatisk personlighetstype da hun er lokalt orientert og uttrykker at det er viktig for henne å vise tilhørighet til Kjøpsvik. Hun er ofte hjemme i Kjøpsvik i helger, har mange kjøpsvikinger i sitt nettverk, og kan tenke seg å flytte tilbake i framtiden. Motsatt har vi plassert Kristin mot den topodynamiske enden av skalaen. Hun er svært globalt orientert da hun betegner seg selv om byjente og identifiser seg selv med Narvik. Hun kunne ikke tenkt seg å flytte tilbake til Kjøpsvik, men ser for seg å flytte til andre og større byer i framtiden. Vi har også sett at standardiseringsprosesser kan forklare ungdommenes språkvalg mer generelt. Ungdommene er i en aldersfase hvor de stadig blir utsatt for språkpåvirkning som utfordrer språkrepertoaret deres (Røyneland, 2017:92), og er derfor en viktig gruppe å studere for å få et innblikk i utviklingstendensene. Dialektnivellering gjør at standardformer har fått større innpass i varieteter generelt i Norge, og vi har sett at dette også kan være en grunn til at ungdommene i

liten til ingen grad bruker typiske tradisjonelle former som palatal LL og nektingsadverbet *ikkje*. I innholdsanalysen ble dette også sannsynliggjort ved at ungdommene selv har en viss oppfatning av at narvikvarietetet fungerer som en standard i regionen, og som sammenlignes med standard østnorsk.

C) Hvilke holdninger har de til (egen) dialektbruk? I innholdsanalysen fant vi at en puristisk og essensialistisk språkideologi har stor innpass hos ungdommene. Dette ser vi særlig gjennom ordene de velger for å beskrive språk og språkbruk. Flere ungdommer snakker om at det finnes et «egentlig» og «ekte» språk, og at dette er sterkt knyttet til stedstilhørighet. De plasserer narvikvarietetet på en fint-akse, og kjøpsvikvarietetet på en bredt-akse, hvor narvikvarietetet plasseres høyere i hierarkiet enn bygdevarietetene. Ungdommene har også en sterk holdning til at språk og identitet henger tett sammen. Språk fungerer som en ikonisering av fordommer, erfaringer og oppfatninger man har av steder og menneskegrupper, både hos informantene og ungdommer som informantene møter i hverdagen. Selv bruker de ord som «identitetsmarkør», «identifikasjon» og «tilhørighet» når de snakker om språk, samtidig som språkhandlingene deres også brukes som identitetshandlinger. Kaisa bruker tradisjonelle former for å signalisere tilhørighet til hjembygda, og Kristin konstruerer sin egen identitet når hun bruker moderne former for å vise tilhørighet til «Byen».

Avslutningsvis kan vi si at det er stor forskjell blant ungdommene. Noe av forskjellen kan forklares ved at informantene er i en livsfase hvor de i møte med byen blir utsatt for stor språkpåvirkning som utfordrer repertoaret. Størst av alt synes likevel å være tanken om at språk ikke bare er språk; språk er også identitet og tilhørighet. Du snakker ikke bare «fise fint» eller «røft», men du viser andre hvor du kommer fra. Her er særlig distinksjonen mellom byen og bygda sentral, og gjennom språket kan du selv velge hvordan andre skal oppfatte deg. Dette bringer oss tilbake til oppgavens tittel: «hvis æ la om til Narvikdialækt så ble æ ærta i Kjøpsvik for at æ sa *hjem*, men når æ kom til byen å sa *heim* så ble æ liksom ærta før det». Uavhengig av om det er kjøpsvikvarietetet eller narvikvarietetet du velger å bruke, er det tilsynelatende uansett best å snakke et rent og ublandet språk for å vise at du hører til.

Litteratur

- Abrahamsen, J. E. (2002). *Affrikatar*. Hentet fra: https://www.hf.ntnu.no/ipa/no/tema_010.html
- Akselberg, G. (1997). Kvalitativ eller kvantitativ sosiolingvistikk. I J. Bondevik, G. Kristoffersen, O. Nes & H. Sandøy (Red.), *Språk er målet. Festskrift til Egil Pettersen på 75-årsdagen* (23-34). Oslo: Alma Mater
- Andreassen, L. T. (2019). «Æ syns han e litt mere dialæktat enn mæ»: en sosiolingvistisk variasjonsstudie blant ungdom på Drag (Masteravhandling, UiT): Hentet fra: <https://munin.uit.no/handle/10037/16267>
- Eckert, P. (2013). Ethics in linguistic research. I R. J. Podesva & D. Sharma (Eds.). *Research methods in linguistics* (11-26). Cambridge University Press
- Google. (i.d.). [Google Maps instruksjon til kjørerute mellom Kjøpsvik og Narvik]. Hentet 2. oktober 2023 fra <https://maps.app.goo.gl/n7hTaBj1LA8LqoY49>
- Howard Giles & Philip M. Smith: Accomodation Theory: Optimal levels of Convergence. I Giles, H. & StClair, R. (Red.) (1979). *Language and Social Psychology*. (s. 45-65). Oxford: Basil Blackwell
- Hårstad, S. (2010). Unge språkbrukere i gammel by. En sosiolingvistisk studie av ungdoms talemål i Trondheim [Doktoravhandling]. Norges teknisknaturvitenskapelige universitet, Trondheim
- Hårstad, S. & Opsahl, T. (2013). *Språk i byen. Utviklingslinjer i urbane språkmiljøer i Norge*. Fagbokforlaget
- Hårstad, S., Lohndal, T. & Mæhlum, B. (2017). *Innganger til språkvitenskap: teori, metode og faghistorie*. Oslo: Cappelen Damm
- Hårstad, S., Mæhlum, B. & van Ommeren, R. (2021). *Blikk for språk*. Oslo: Cappelen Damm
- Iversen, V. (1995). Språk og urbanisering: fire verdalingers møte med trondheims- og oslomål. Hovudfagsoppgåve.
- Jahr, E.H. & Skare, O. (Red.). (1996). *Nordnorske dialektar*. Novus forlag.
- Kulbrandstad, Lars Anders (2015): Språkholdninger. I *NOA – Norsk som andrespråk* 30, 1-2, 247–283.
- Kunnskapsdepartementet (2019). *Læreplan i norsk (NOR01-06)*. Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020.
- Mæhlum, B. (1986): i grunn så faller det meg ´naturlig asså når je er i sammen mæ byfolk at je prater fint – Språklige variasjonsmønstre hos innflyttere i Oslo. Hovedoppgave. Sted: Universitetet i Oslo.
- Mæhlum, B.(2008). Språk og identitet. I Mæhlum, B., Akselberg, G. Røynealand, U.& Sandøy H., *Språkmøte. Innføring i sosiolingvistikk*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag
- Mæhlum, B. & Røynealand, U. (2012). *Det norske dialektlandskapet. Innføring i studiet av dialekter* (2. utg.). Cappelen Damm Akademisk.
- Naomi Nagy and Devyani Sharma (2013) Transcription. I Robert J. Podesva og Devyani Sharma. *Research Methods in Linguistics*. Cambridge University Press.
- Narvik kommune. Hentet 2. oktober 2023 fra: <https://kjopsvik.narvikskolen.no/start>

- Neteland, R. (2009). «Vann og kan og mann»: en sosiolingvistisk studie av nn-variabelen og andre språktrekk blant ungdommer i Narvik (Masteravhandling, UiB). Hentet fra: <https://bora.uib.no/bora-xmlui/handle/1956/3512>
- Neteland, R. & Aa, L.I. (red). (2020). *Master i norsk: metodeboka 2*. Oslo: Universitetsforlaget
- Rapley, T. (2004) Interviews. I Seale, C., Gobo, G., Gubrium, J. F., & Silverman, D. (Red.). *Qualitative research practice* (s. 15-33).
- Rasmussen, K. M. (2020). Jæ prater bræiest på mandager og finest på fredager: en sosiolingvistisk studie av talemålsvariasjon blant unge i Eidsvoll. Masteroppgave. Trondheim: NTNU.
- Røe, K. (2021). Dæ æ litt flaut når folk sie e ha lagt om. Ein sosiolingvistisk studie av talemålsvariasjon blant oppdalingar i Trondhei. Masteroppgave. Trondheim: NTNU.
- Røyneland, U. (1994): Når bygdemål møter bymål – ein individentsentrert eksempelstudie av fire sunnmøringar i Oslo. Hovedfagsoppgave. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Røyneland, U. (2001). Aldersavgrensing og ungdom som språkendringsagenter. I *Målbryting nr. 5*, s. 85-112. DOI: <https://doi.org/10.7557/17.4745>
- Røyneland, U. (2005). Dialektnivellering på Røros og Tynset. I *Språknytt*, 33(4), 17-22.
- Røyneland, U. (2017). Hva skal til for å høres ut som du hører til? Forestillinger om dialektale identiteter i det senmoderne Norge. I J. O. Östman, C. Sandström, P. Gustavsson & L. Södergård (Red.), *Ideologi, identitet, intervention*. Nordisk dialektologi 10 (s. 91-107). Nordica Helsingiensia 48: Helsingfors universitet.
- Skjekkeland, M. (2001). Personlegdom som bakgrunnsvariabel i sosiolingvistikken. I *Målbryting*, Nr.5: Ungdom og språk. DOI: <https://doi.org/10.7557/17.4743>
- Skolseg, E. (2000). «Vi snakker bare litt bredt». Problemer som kan oppstå når lingvister og ikke-lingvister skal snakke om språk. *Målbryting* 4(2000), 149-165.
- Tabouret-Keller, Andrée. 1997. Language and Identity. I F. Coulmas (red.). *The Handbook of Sociolinguistics*. Oxford: Basil Blackwell. 315-326
- Tagliamonte, S. (2007) Quantitative analysis. I R. Bayley & C. Lucas (Red). *Sociolinguistic variation: Theories, methods, and applications*. Cambridge University Press
- Thorsnæs, Geir: *Kjøpsvik* i *Store norske leksikon* på snl.no. Hentet 2. oktober 2023 fra <https://snl.no/Kjøpsvik>
- Thorsnæs, Geir: *Narvik* i *Store norske leksikon* på snl.no. Hentet 2. oktober 2023 fra <https://snl.no/Narvik>
- Thorsnæs, Geir: *Narvik - tettsted* i *Store norske leksikon* på snl.no. Hentet 2. oktober 2023 fra https://snl.no/Narvik_-_tettsted
- Thorsnæs, Geir: *Tysfjord - tidligere kommune* i *Store norske leksikon* på snl.no. Hentet 2. oktober 2023 fra https://snl.no/Tysfjord_-_tidligere_kommune
- Thun, H. (1996). "Movilidad demográfica y dimension topodinámica. Los montevidanos en Rivera." I: Neue Wege der romantischen Geolinguistic. Akten des Symposium zur empirischen Dialektologie, (Red.), av E. Radtke & H. Thun, 210-269. Kiel: Westensee
- Tjora, A. (2020). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (3. utg.). Gyldendal Akademisk.
- Van Peer, W., Hakemulder, J., & Zyngier, S. (2012). *Scientific Methods for the Humanities*. John Benjamins Publishing Company.

Masterarbeidets relevans for lektoryrket

Å jobbe med denne masteroppgaven har vært relevant for flere sider ved den kommende praksisen som lektor i nordisk, både når det gjelder rent praktisk undervisning i tematikken og skriveprosesser, men også i det å jobbe med ungdommer.

Den sosiolingvistiske tematikken i oppgaven er relevant for både kjerneelementer og kompetansemål i læreplanen i norsk (NOR01-06). I kjerneelementet Språklig mangfold skal elevene blant annet ha innsikt i sammenhengen mellom språk, kultur og identitet og kunne forstå egen og andres språklige situasjon i Norge, og dette tas også opp i kompetansemålet for VG3 studiespesialiserende hvor elevene skal kunne “gjøre rede for endringer i talespråk i Norge i dag og reflektere over sammenhenger mellom språk, kultur og identitet” (Kunnskapsdepartementet, 2019). I oppgaven har disse termene dukket opp flere ganger, også hos informantene. Kunnskapen etter å ha fordypet seg i tematikken om språk og identitet, og tilpasse den til at også informantene mine skal kunne snakke fritt om det, har altså gitt meg erfaringer jeg tar med meg inn i arbeidet i skolen.

Selve skriveprosessen har også virkelig satt alle teorier om skrijving og skriveprosesser fra studiet i praksis. Det har, som nok alle masterstudenter noensinne har sagt, vært en tung prosess. Men det har også vært veldig lærerikt, positivt utfordrende og kreativt. Det har vært mye korrekturlesning, omformuleringer, revideringer både alene, men ikke minst sammen med veiledere, medstudenter og venner. Det har vært en intens periode hvor jeg har blitt ekspert på å både gi- og få tilbakemelding på tekst og skriveprosess. Dette er ikke bare viktig i norskfaget, som for eksempel kjerneelementene Skriftlig tekstsaking, Tekst i kontekst og Kritisk tilnærming til tekst, men også den grunnleggende ferdigheten Å kunne skrive.

Til slutt ønsker jeg også å nevne hvordan det å få innblikk i ungdommers tanker og refleksjoner rundt språk og identitet har vært lærerikt og oppsiktsvekkende for min lærerpraksis. Å flytte hjemmefra som 16-åring hvor alt er trygt og kjent, til å flytte for seg selv og begynne på videregående skole i en ny og større by, gir ungdommer en unik livserfaring. Gjennom disse samtalene har jeg sett hvor stor denne overgangen er, og hvor viktig det er å ta med denne erfaringen inn i klasserommet. Å snakke om hvor vi kommer fra, hvem vi er og ikke minst hvor mye det henger sammen med språket vårt, er viktig for å skape et trygt, inkluderende og forståelsesfullt klasserom.

Vedlegg

Vedlegg 1: informasjon og samtykke til kjøpsvikinformanter

Vedlegg 2: informasjon og samtykke til narvikinformanter

Vedlegg 3: intervjuguide

Vedlegg 4: konvolutter til parsamtaler

Vedlegg 1: informasjon og samtykke til kjøpsvikinformanter

Vil du delta i forskningsprosjektet

«flytting, identitet og språk – unge kjøpsvikinger i Narvik»?

Formål

I dette prosjektet vil jeg finne ut mer om hva flytting og det å flytte for seg selv har å si for oss når det gjelder både kulturell selvoppfatning og atferd. Jeg har lyst å snakke med 2-3 ungdommer fra Kjøpsvik som nå bor i Narvik og går på Narvik Videregående Skole. Jeg håper du vil være med!

Vi vil for eksempel snakke om spørsmål som:

- *Hvorfor tror du mange fra Kjøpsvik flytter til nettopp Narvik på videregående skole?*
- *Kan du nevne noen fordeler og ulemper ved å bo i Kjøpsvik som ungdom?*
- *Kan du nevne noen fordeler og ulemper ved å bo i Narvik som ungdom?*

Hvis du har lyst å være med, vil jeg gjerne snakke med deg som er oppvokst i Kjøpsvik, og som bor i Narvik og går på videregående skole. Jeg søker både deg som bor alene, eller sammen med noen, og det spiller ingen rolle hvilken linje du går.

Hvem leder forskningsprosjektet?

Forskeren heter Johanna Solbakken Ellefsen
Dette prosjektet er min masteroppgave på NTNU.

Hva betyr det for deg å delta?

Hvis du har lyst å delta i forskningsprosjektet, vil jeg først ha et intervju med deg. Et intervju er en samtale der jeg stiller deg forskjellige spørsmål, og vi har en samtale sammen.

Spørsmålene vil blant annet handle om Kjøpsvik, Narvik, forskjellen mellom å bo i byen og på bygda, og hvordan det er å flytte når man er ung.

Deretter skal du delta i en parsamtale. Det vil si at du og en annen informant fra Narvik skal snakke sammen om temaer knyttet til flytting, identitet og språk. Dere vil få 4 konvolutter av meg med ulike spørsmål eller saker dere skal diskutere, snakke om eller dele erfaringer fra, og

gjøre lydopptak av denne samtalen. Jeg skal sette dere i gang, men vil ikke være til stede under denne samtalen.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Det betyr at du kan velge selv om du har lyst å være med eller ikke. Ingen andre kan velge dette for deg. Det er bare du som kan samtykke. Samtykke betyr at du sier at du synes noe er greit.

Hvis du vil delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Det betyr at det er lov å ombestemme seg, og det er helt i orden. All informasjon om deg vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller om du først sier «ja» og så «nei». Ingen vil bli sur eller lei seg, og det vil ikke ha noe å si for jobben din.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

- Vi vil bare bruke informasjonen om deg til å finne ut det vi opplyser deg om.
- Vi vil ikke dele din informasjon med andre. Det er bare Johanna som har tilgang til informasjonen.
- Vi passer på at ingen kan få tak i informasjonen som vi samler inn om deg.
- Vi lagrer all informasjon på en sikker datamaskin.
- Vi sletter lydopptak fra intervjuet og samtalen når vi har skrevet ned alt som vi har snakket om.
- Vi passer på at ingen kan kjenne deg igjen når vi skriver masteroppgaven. Vi vil for eksempel finne opp et annet navn når vi skriver om deg.
- Vi følger loven om personvern.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Vi er ferdig med forskningsprosjektet i mai 2023⁷. Da vil vi passe på at all informasjon er slettet.

Dine rettigheter

Hvis det kommer frem opplysninger om deg i det som vi skriver, eller har i dokumentene våre, har du rett til å få se hvilken informasjon om deg som vi samler inn. Du kan også be om at informasjonen slettes slik at den ikke finnes lenger. Dersom det er noen opplysninger som er feil kan du si ifra og be forskeren rette dem. Du kan også spørre om å få en kopi av informasjonen av oss. Du kan også klage til Datatilsynet dersom du synes at vi har behandlet opplysningene om deg på en uforsiktig måte eller på en måte som ikke er riktig.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler informasjon om deg bare hvis du sier at det er greit og du skriver under på samtykkeskjemaet.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål om studien, kan du ta kontakt med:
Institutt for språk og litteratur, det humanistiske fakultet ved NTNU ved
Rikke van Ommeren:
E-post: rikke.van.ommeren@ntnu.no
Telefon: 99231816

Johanna Ellefsen:

E-post: johanell@stud.ntnu.no
Telefon: 91652191

NTNU har bedt Personverntjenester se om prosjektet følger loven om personvern.

Personverntjenester har gjort dette, og mener at vi følger loven.

Hvis du lurer på hvorfor Personverntjenester mener dette, kan du ta kontakt med:

- Personverntjenester på epost (personverntjenester@sikt.no) eller på telefon: 53 21 15 00.

NTNUs personvernombud kan kontaktes ved thomas.helgesen@ntnu.no.

Med vennlig hilsen,
Johanna Ellefsen

⁷ Alle informantene fikk beskjed om at jeg beholdte alle opplysninger fram til og med november 2023 da prosjektet ble utsatt ett semester

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *flytting, identitet og språk – unge kjøpsvikinger i Narvik* og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i et intervju på 30-40 minutter og en parsamtale på 20-30 minutter
- at opplysninger om meg publiseres slik at jeg kan gjenkjennes.

Utdypet informasjon til punkt 2: opplysninger om deg kommer til å anonymiseres i oppgaven, slik at ingen eksterne skal kunne gjenkjenne deg. Dersom du på eget initiativ forteller andre eksterne at du har deltatt i studien, kan dette føre til at disse personene identifiserer deg.

- at jeg når som helst kan trekke meg fra prosjektet, og har krav om innsyn i opplysninger om meg, hvis jeg spør om det.

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vil du delta i forskningsprosjektet *«flytting, identitet og språk – unge kjøpsvikinger i Narvik»?*

Formål

I dette prosjektet vil jeg finne ut mer om hva flytting og det å flytte for seg selv har å si for oss når det gjelder både kulturell selvoppfatning og atferd. Jeg ønsker at noen ungdommer oppvokst i Narvik kan delta i en par-samtale, sammen med en hovedinformant fra Kjøpsvik, om temaer knyttet til det å vokse opp og bo i Narvik kommune.

Hvem leder forskningsprosjektet?

Forskeren heter Johanna Solbakken Ellefsen
Dette prosjektet er min masteroppgave på NTNU.

Hva betyr det for deg å delta?

Hvis du har lyst å delta i forskningsprosjektet skal du delta i en par-samtale. Det vil si at du og en annen informant fra Kjøpsvik skal snakke sammen om temaer knyttet til flytting, identitet og språk. Det innebærer for eksempel forskjellen med å være fra bygda og byen. Dere vil få konvolutter av meg med ulike spørsmål eller saker dere skal diskutere, snakke om eller dele erfaringer fra, og gjøre lydopptak av denne samtalen. Jeg skal ikke være til stede, men setter dere i gang.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Det betyr at du kan velge selv om du har lyst å være med eller ikke. Ingen andre kan velge dette for deg. Det er bare du som kan samtykke.

Hvis du vil delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Det betyr at det er lov å ombestemme seg, og det er helt i orden. All informasjon om deg vil da bli slettet.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

- Vi vil bare bruke informasjonen om deg til å finne ut det vi opplyser deg om.
- Vi vil ikke dele din informasjon med andre. Det er bare Johanna som har tilgang til informasjonen.

- Vi passer på at ingen kan få tak i informasjonen som vi samler inn om deg.
- Vi lagrer all informasjon på en sikker datamaskin.
- Vi sletter lydopptak fra samtalen når vi har skrevet ned alt som vi har snakket om.
- Vi passer på at ingen kan kjenne deg igjen når vi skriver masteroppgaven. Vi vil for eksempel finne opp et annet navn når vi skriver om deg.
- Vi følger loven om personvern.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Vi er ferdig med forskningsprosjektet i mai 2023⁸. Da vil vi passe på at all informasjon er slettet.

Dine rettigheter

Hvis det kommer frem opplysninger om deg i det som vi skriver, eller har i dokumentene våre, har du rett til å få se hvilken informasjon om deg som vi samler inn. Du kan også be om at informasjonen slettes slik at den ikke finnes lenger. Dersom det er noen opplysninger som er feil kan du si ifra og be forskeren rette dem. Du kan også spørre om å få en kopi av informasjonen av oss. Du kan også klage til Datatilsynet dersom du synes at vi har behandlet opplysningene om deg på en uforsiktig måte eller på en måte som ikke er riktig.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler informasjon om deg bare hvis du sier at det er greit og du skriver under på samtykkeskjemaet.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål om studien, kan du ta kontakt med:
 Institutt for språk og litteratur, det humanistiske fakultet ved NTNU ved
 Rikke van Ommeren:

E-post: rikke.van.ommeren@ntnu.no

Telefon: 99231816

Johanna Ellefsen:

E-post: johanell@stud.ntnu.no

Telefon: 91652191

NTNU har bedt Personverntjenester se om prosjektet følger loven om personvern.

Personverntjenester har gjort dette, og mener at vi følger loven.

Hvis du lurer på hvorfor Personverntjenester mener dette, kan du ta kontakt med:

- Personverntjenester på epost (personverntjenester@sikt.no) eller på telefon: 53 21 15 00.
- NTNUs personvernombud kan kontaktes ved thomas.helgesen@ntnu.no.

Med vennlig hilsen,
 Johanna Ellefsen

⁸ Alle informantene fikk beskjed om at jeg beholdte alle opplysninger fram til og med november 2023 da prosjektet ble utsatt ett semester.

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *flytting, identitet og språk – unge kjøpsvikinger i Narvik* og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- parsamtale på ca. 20-30 minutter
- at opplysninger om meg publiseres slik at jeg kan gjenkjennes.

Utdypet informasjon til punkt 2: opplysninger om deg kommer til å anonymiseres i oppgaven, slik at ingen eksterne skal kunne gjenkjenne deg. Dersom du på eget initiativ forteller andre eksterne at du har deltatt i studien, kan dette føre til at disse personene identifiserer deg.

- at jeg når som helst kan trekke meg fra prosjektet, og har krav om innsyn i opplysninger om meg, hvis jeg spør om det.

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3: intervjuguide

INTERVJUGUIDE

1. Kan du fortelle litt om deg selv? Hva du heter, hvilken linje du går, og hva du liker å gjøre på fritida.
 - 1.1 hvorfor valgte du den linja?
 - 1.2 Hvorfor valgte du Narvik og ikke f.eks. Hamarøy, Fauske eller Bodø?
2. Hvor er din omgangskrets fra? Narvik, Kjøpsvik eller andre steder?
 - 2.1 Er det flere i din omgangskrets som også bor på hybel (altså ikke med foreldre) i Narvik? Hvor er de fra?
3. Hvor god kontakt har du med folk fra Kjøpsvik? Familie, venner, din daglige omgangskrets, over sosiale medier?
4. Hvor ofte er du i Kjøpsvik? Ukentlig, månedlig? Sjeldnere?
 - 4.1 Hvor er lærerne dine fra? (Fra Narvik eller ikke fra Narvik?)

Mer refleksjon rundt Narvik

5. Hvorfor tror du mange fra Kjøpsvik flytter til nettopp Narvik på skole?
 - 5.1 Er det noen på din alder fra Kjøpsvik som har flyttet andre steder (uten navn)
6. Kan du nevne noen **fordeler** ved å bo i Narvik som ungdom?
7. Kan du nevne noen **ulemper** ved å bo i Narvik som ungdom?
 - 7.1 er det noe du savner eller som mangler? Hva/kan du nevne noe?

Mer refleksjon rundt Kjøpsvik

8. Hvordan vil du beskrive Kjøpsvik som sted?
9. Kan du nevne noen **fordeler** ved å bo i Kjøpsvik som ungdom?
10. Kan du nevne noen **ulemper** ved å bo i Kjøpsvik som ungdom?
11. Hvordan ser du for deg Kjøpsvik om 10 år?
12. Kunne du tenkt deg å flytte tilbake til Kjøpsvik?
 - 12.1 Hvis ja: hvorfor?
 - 12.2 Hvis nei: hvorfor ikke? Hva skal til for at du ønsker å flytte tilbake?

Mer om Kjøpsvik og Narvik – by og bygd

13. Hva er de største forskjellene mellom Kjøpsvik og Narvik, synes du?
 - Hjelpespørsmål: Er det stor variasjon i fritidstilbud?
 - Er det alle kjenner alle-tendenser på noen av stedene?
14. Hvis du møter nye mennesker – hva forteller du til dem om deg selv? (Faller det deg naturlig å fortelle hvor du kommer fra?) Oppfølgingsspørsmål: Hvis nei: Hvorfor ikke?
 - Når/om du sier at du er fra Kjøpsvik, hvilke reaksjoner får du da?

- Har du opplevd negative reaksjoner eller kommentarer/vitser – noe du synes er ubehagelig (kun basert på stedet?)

Språk

15. Hvordan ville du beskrevet en typisk Narviking?
16. Hvordan ville du beskrevet en typisk Kjøpsviking?
17. Synes du det er språkforskjeller mellom kjøpsviking og narviking?
 - Hva er typiske kjennetegn, ord og uttrykk i narvikdialekta?
 - Hva er typiske kjennetegn, ord og uttrykk i kjøpsvikdialekta?
18. Opplever du at folk fra Narvik ikke forstår ting i dialekten din?
 - Har du noen eksempler på ord eller uttrykk?
 - Har noen etterlignet dialekten din? Spøkt med den?
 - Har DU spøkt med narvikdialekta?
19. Har du fått noen kommentarer fra folk fra Kjøpsvik på dialekten din etter at du flytta?
20. Har du opplevd det som ei ulempe å snakke kjøpsviking? (På hvilken måte?)
21. Er det mulig å bo i Narvik over lengre tid og ikke legge om dialekten?
22. Hvordan er holdningene til dialekt i din omgangskrets? Er det flere ulike dialekter, eller snakker dere ganske likt?
23. Har du noen venner fra Narvik som har blitt med til Kjøpsvik?
 - Hva synes de om stedet?

Om skole

24. hva synes du om linjene som tilbys ved skolen?
25. Hva var den største overgangen ved å flytte på hybel?
26. Største overgangen mellom skolegangen i Kjøpsvik og i Narvik?
27. Føler du at du som hybelboer blir ivaretatt ved skolen?
28. Hva synes du om at det er tre ulike skolebygg? Er det tilknyttet noen stereotyper?
29. Finnes det noen mønster hjemmefra om hvilke «typer» som går ved hvilken skole?

Avslutning

- 31 Hva er fremtidsplanene dine? «Hva vil du bli når du blir stor?»
- 32 Er det noe mer du har lyst til å legge til om det vi har snakket om?

Vedlegg 4: konvolutter til parsamtalen

Konvolutt 1: å bo på hybel VS å bo hjemme

1. Kan dere starte med en presentasjonsrunde?

- Hva dere heter, hvor gamle dere er, hvor dere er fra og hvilken linje dere går.

«Det er bedre å bo hjemme hos foreldrene sine enn å bo på hybel når man går på videregående skole.»

2. Hva tenker dere om dette sitatet?

Hjelpespørsmål:

1. Er dere enige? Hvorfor?
2. Er dere uenige? Hvorfor?
3. Hva er **fordeler** med å bo hjemme hos foreldre/foresatte når man går på videregående skole?
4. Hva er **ulemp**er med å bo hjemme hos foreldre/foresatte når man går på videregående skole?
5. Hva er **fordelene** med å bo på hybel/alene/med venner når man går på videregående skole?
6. Hva er **ulempene** med å bo på hybel/alene/med venner når man går på videregående skole?

Konvolutt 2: å holde på dialekten sin VS å legge om når man flytter

MORTEN HEGSETH

Morten Hegseth er en norsk journalist fra Stjørdal i Trøndelag, kjent for ting som Skal Vi Danse, og podcasten Harm og Hegseth. Han ledet Love Island i 2020:

- Jeg snakker egentlig østlandsk når jeg er med andre østlendinger, men når jeg er med trøndere, så snakker jeg trøndersk, forklarer Hegseth. Jeg synes det er veldig vanskelig å holde på trøndersken.
- Jeg og produsenten ble enige om at vi kjører østlandsk på TV, for å unngå at jeg blander flere dialekter. Det er litt stygt med slik knoting, og østlandsk er enklere å forholde seg til.

<https://www.tv2.no/underholdning/produksjonen-tok-grep-da-morten-hegseth-slet-med-en-ting/11229413/>

Foto: Marit Grøtthe/TV 2

MATOMA

Matoma er en norsk musikkprodusent som kommer fra Hedmark. Selv om han reiser verden rundt, holder han på dialekta si.

–Je skjønner itte hva som er så spesielt med mæ, egentlig. Je er bære en vanligkær fra Flisa som liker å laga musikk, liksom.

Han ikke legger skjul på hvor han kommer fra. Solung-dialekta vil aldri forsvinne.:

Jeg kan preke ordentlig, ordentlig solung-dialekt, og har ikke noe problem med det, men det må komme naturlig.

<https://www.glomdalen.no/musikk/asnes/hollywood/matoma-reiser-verden-rundt-i-fyr-og-flamme/f/5-19-253921>

Foto: Robert Holand /TV2

Spørsmål:

1. Hva tenker dere om disse sakene?
2. Hva synes dere om det at Matoma holder på dialekten sin?
3. Hva synes dere om det at Morten Hegseth endrer på dialekten sin?
4. Hvordan tror du at du ville reagert om en du kjenner godt, hadde lagt om dialekten sin?
5. Er det noen forskjell på om man endrer dialekt ubevisst eller bevisst?

Konvolutt 3: Deres forhold til egen dialekt

Spørsmål:

1. Hvordan vil du beskrive måten du snakker på?
2. Kan du plassere dialekten din i et område? (for eksempel «stavanger-dialekt»)
3. Snakker de du kjenner som er fra samme sted, likt eller ulikt? Hvorfor/hvorfor ikke?
4. Hvilket forhold har dere til deres egen dialekt?
5. Har dere noen gang opplevd kommentarer på måten dere snakker på?
 - Hvem kom kommentarene fra, og i hvilke sammenhenger?
1. Hvilken rolle mener dere dialekten vår spiller på hvem vi er (vår identitet?)

Konvolutt 4: rapportert språkbruk

I løpet av én-til-én-intervjuet og denne parsamtalen har dere fått spørsmål som er knyttet til dialekt. Det er dét jeg skal legge størst vekt på i masteroppgaven min! Problemstillingen for oppgaven er: **«hva skjer med språket til ungdommer som flytter fra Kjøpsvik til Narvik på videregående skole?»**, og gjennom lydopptakene skal jeg se på hvordan dere snakker, og hvilke holdninger dere har til ulik dialektbruk!

Avsluttende spørsmål:

1. Tror dere at dere endrer på dialekten deres etter hvem dere snakker med?
 - Hvis ja: med hvem/når skjer dette?
 - Endrer dere noen gang dialekt bevisst?
2. Til informanter fra Kjøpsvik: tror du at du snakker ulikt med meg i intervjuet enn nå i parsamtalen?
3. Sier du...
 - Ikke eller ikkje?
 - Æ vet eller æ veit?
 - Ei flaske eller ei flaska?
 - Å være eller å vær?
 - Å gjøre/gjør eller å gjær?
4. Er det noe mer dere ønsker å legge til?

